

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s): Frederiksen, S.; betragtet af S. Frederiksen [i.e. Svend Grundtvig].
Titel | Title: Dansken paa Færøerne, Sidestykke til Tysken i Slesvig
Udgivet år og sted | Publication time and place: København : C. A. Reitzel, 1845
Fysiske størrelse | Physical extent: 76 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Frederiksen

Dansken paa Færøerne

1845

39. - 27.

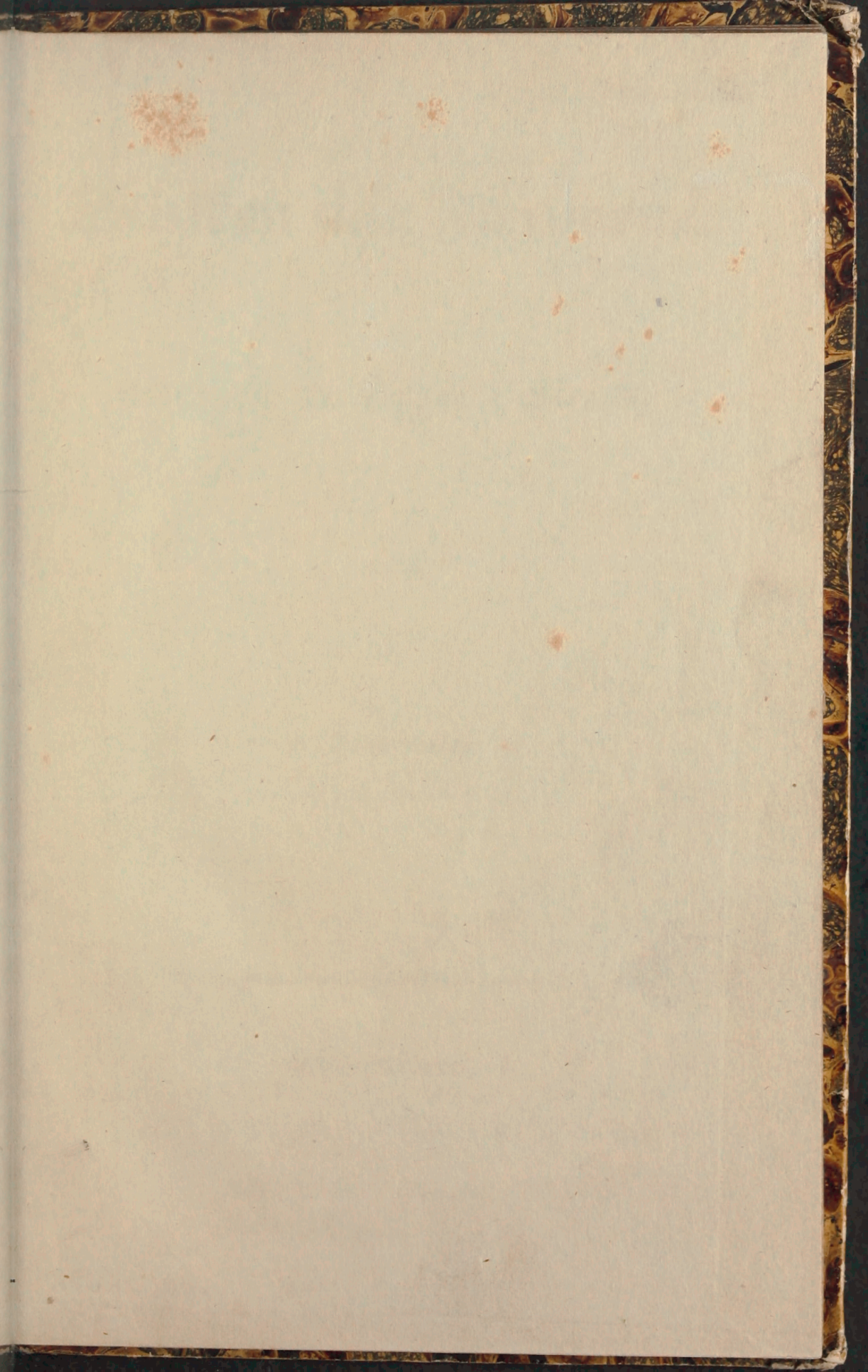
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 39 8°

1 1 39 0 8 00263 8

+ REX

Dansken paa Færøerne,

Sidestykke til Tysken i Slesvig,

betragtet

af

S. Frederiksen,

Medlem af det skandinaviske Selskab.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Universitets-Boghandler **C. A. Reitzel.**

Drokt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1845.

Handwritten text, likely a title or author name, appearing as a faint mirror image.

Handwritten text, likely a subtitle or description, appearing as a faint mirror image.

Handwritten text, likely a name or date, appearing as a faint mirror image.

Handwritten text, likely a name or date, appearing as a faint mirror image.

Forord.

Idet vi sende dette lille Skrift ud i Verden, troe vi at burde forudsætte et Par Ord, der imidlertid ikke skulle angaae selve den Sag, der i Skriftet er fremstillet og afhandlet efter bedste Evne. Denne forekommer os klar nok i sig selv, og vi troe at turde regne paa Deeltagelse for den hos det danske Publicum, af hvilket vi derved ogsaa vente Overbærelse med den vistnok mangelfulde Maade, hvorpaa den her er bleven drøftet, i det Haab, at flere med Sagen og Forholdene bekendte Mænd ville føle sig opfordrede til at udtale sig i samme Anledning, og maaskee ogsaa i samme Retning, som vi, hvorved tillige mulig kan fremkomme adskillige Oplysninger, dem vi ved vor Betragtning af Sagen ofte have følt Savnet af. Hensigten med dette Forord er dermod saa vidt mulig at sikre os for en urigtig Opfatning og Bedømmelse af Skriftet, for saa vidt som man deri muligviis vilde finde krænkende Dadel over Personer.

Vi have, ved efter bedste Vidende at give en Fremstilling af Forholdenes Natur og Sagens Gang, ikke kunnet tilbageholde vor Dom om de forekommende Personers Ord og Handlinger; men vi have stræbt at afholde os fra Alt, hvad der kunde faae Udseende af en Dom over Personerne som saadanne. Vi have gjentagende bemærket, at vi ikke nære mindste Tvivl om de Mænds gode Hensigter, som have med Haand eller Mund virket til at delagtiggjøre Færoernes Indbyggere i et dansk, tvungent Skolevæsen; de have maaskee ikke engang øjnet den Aand, de arbejdede paa at undertrykke. Vi skulle her blot tilføje, at vi ere fuldkommen overbeviste om, at disse, os uden Undtagelse alle ganske ubekendte, Mænd have handlet i den bedste Mening, at de have troet at gjøre det paagældende Folk en Tjeneste derved; men dette kan og maa ikke forandre vor Ansættelse om den

Retning, hvori de have arbejdet, og som forekommer os i høj Grad forkastelig. Det er derfor vort Haab, at disse Mand selv ville vise samme Villighed i Henseende til vor Bedømmelse af deres Ord og Handlinger og, holdende sig til Sagen, lade ogsaa vor gode Mening nyde sin Ret, overbeviste om, at hvis noget personlig Gaarende virkelig skulde findes, dette da mod vor Villie er undsluppet os, ved en Naagtsomhed, der vel vilde smerte os selv, men ikke kunne berøve os Bevidstheden om, ærlig kun at have stræbt at bidrage til Sikkerheden af et ædelt og elskeligt, men gennem Aarhundreder uretfærdig tilfidesat Folks Nationalitet og frie aandelige Udvikling.

Sluttelig skulle vi bemærke, at om det end fornemmelig er til Sagens Retfærdighed og til det færøiske Folks faste Villie og dets levende Kjærlighed til sin aandelige Fædrears, at vi knytte vort Haab om dennes fremtidige Bevarelse, saa nære vi dog ogsaa det tillidsfulde Haab til Folkets danske Lærere, at disse, saa sandt Folkets aandelige Vel, som de ere satte til at fremme, ligger dem paa Hjerte, i Erkjendelsen af, at deres Kald er ikke at nedbryde, men at opbygge, og at den Grundvold, hvorpaa de skulle bygge, er det af Skaberens i Folkets Hjerte nedlagte Livsprincip, og at den Aand, de skulle stræbe at udvikle, det er den Aand, som Folket har modtaget i Arv fra sine Fædre; i Erkjendelsen heraf og af det færøiske Folks, som af ethvert Folks, retmæssige Krav paa sit Modersmaals Opretholdelse, — langt fra at modsætte sig Opfyldelsen af dette Krav, meget mere ville arbejde paa at nære og befæste, udvikle og klare den Bevidsthed hos Folket: at det er kun gennem dets Modersmaal og dets nedarvede aandelige Ejendommelighed, at det kan gaae frem i sand Oplysning og Landsudvikling!

Er det Alvor med de Danskes Følelse for Nationalitet, eller ikke? Dette er et Spørgsmaal, der ikke besvares ved jublende Hurraraab eller Adresser med Tusinders Underskrift, endikke ved de kraftigste og mest opoffrende Beviser paa Iver for den danske Nationalitets Opværelse. Disse tjene endnu kun til at vise, at Følelsen for egen Nationalitet, at den aandelige Selvopholdelsesdrift er vaagnet hos det danske Folk, eller dog hos en Deel af det. Det Spørgsmaal: er det Alvor med de Danskes Følelse for Nationalitet? det vil sige: har denne Iver for egen Nationalitet sin Rod i en klar Erkjendelse eller dog en dyb Følelse af Nationalitetens Værd overhovedet, en Erkjendelse eller Følelse af, at Nationalitet og Modersmaal ere uundværlige Betingelser for ethvert Folks aandelige Liv og Udvikling? — dette Spørgsmaal kan først da ansees for besvaret med et sanddru og trostigt: Ja! først da, naar det viser sig, at det danske Folk er istand til at føle varmt for enhver Nationalitets Hellighed og Uforfrænkighed og mod dens Undertrykkere, vare de endogsaa udgangne af dets egen Midte. Hvem der i Sandhed har fattet og tilegnet sig Ideen om Nordens, om Scandinaviens aandelige Enhed, han har ogsaa erkjendt, at det ikke er denne Enheds Bæsen at stræbe enten

at fortrænge og beherske andre Nationaliteter, eller at udrydde de Gjenommeligheder, der naturlig og historisk have udviklet sig hos de forskjellige Grene af det fælles skandinaviske Stamtræ; men meget mere fremdeles at lade enhver af disse udvikle sig efter sin særegne Natur og Bæsen, for atter at lade dem mødes i en rig og frodig Krone, hvoraf hver Kvist og hvert Blad vel har sit eget Præg, men dog alle ligne hverandre saa meget, at de aldrig kunde tilhøre noget andet Træ, end det, hvoraf de udfød. Det er da under Forudsætningen af, at det virkelig er Alvor med de Danstes Følelse for Nationalitet og Modersmaal, at vi her udbede os velvillig Opmærksomhed for en Sag, der saare nær angaaer denne Følelse, ja angaaer den dobbelt nær, baade fordi den angaaer en Green af den Stamme, den Nation i mere udstrakt Betydning, som de Danste tilhøre, og fordi det er det danske Sprog, der truer med, ved dansk Uretfærdighed og Lige-gyltighed at overvælde og tilintetgjøre en svagere Søster. Denne Søster er det færøiske Sprog, og det Vaaben, hvormed det nu fra Danmark af trues med Raadestødet, er det „provisoriske Reglement for Almueskolevæsenet paa Færøerne,“ der som Udkast forelagdes det nys sluttede roskilde Følkeraad, og af dets Majoritet i det Bæsentlige tiltraadtes, medens kun een Stemme løstede sig mod denne Krænkelse af et under Danmarks Krone staaende Folks „naturlige Ret“. Foreløbig maa bemærkes, hvad senere vil blive gjort til Gjenstand for nøjere Betragtning, at dette Udkast nærmest skyldes de paa Færøerne ansatte Embedsmænd, der Alle, paa een nylig Ansæt nær, ere Danste. I en dansk Stænderforsamling „repræsenteres“ (?) Færøerne af en af Regjeringen udnævnt dansk Mand, der har været ansat oppe paa Derne. Det lille Folk (bestaaende af 7—8000 Sjæle), hvis Sag her skal tales, er hidtil uden alle commu-

nale Indretninger*); uden nogen valgt Repræsentant i Stænderne, hvem ogsaa det uliggende forelægges; med dansk Kirke- og Rets-Sprog; voldgiivet danske Embedsmænd der, saa langt fra Haanden, vanskelig kunne controlleres; og nu har endelig en dansk Stænderforsamling, med blind Tro paa den af danske Embedsmænd paa Færøerne afgivne Underretning om Indbyggernes Sprog og øvrige Forhold, tilraadet en Forholdsregel, der baade er ganske unødvendig, ja endogsaa skadelig for Færingernes Dplysning, som den skulde fremme, og aldeles tilintetgjørende for deres Sprog og hele aandelige Ejendommelighed.

Det er imidlertid ikke blot for Færingernes, men ogsaa for vor egen Skyld, at denne Sag har Krav paa alle oplyste, retsindige og ærefjære Danstes Opmærksomhed; ikke for Færingernes, men for vor egen Skyld, at vi skulde vogte os for at vanhellige den retfærdige Kamp, som vi føre, for i Slesvig at rejse en Vold mod Tyffens Indtrængen og skaffe vore sydligste Landsmænd Lov og Fæstlighed til at beholde deres Modersmaal og Nationalitet uforvrænket, — at vanhellige denne Kamp mod fremmed Vold og Uretfærdighed, ved mod Norden selv at gjøre os skyldige i samme

*) Naar vi sige, at Færingerne „hidtil“ ere uden alle communale Indretninger, da maa dette dog ikke forstaaes, som om de aldrig havde havt Saadanne. I det saakaldte „Laugthing“, der aarlig holdtes, indtil det ved kongl. Rescript ophævedes i Aaret 1816, havde Færøernes Indbyggere en folkelig og med betydelige Rettigheder udfyret Institution, hvorom lærerige Dplysninger indeholdes i en af en indfødt Færing forfattet Artikel „om Communalsvæsenet paa Færøerne“ (i „Fædrelandet“ Nr. 1797 for 24de Januar 1845), der vil findes aftrykt som Tillæg til nærværende Skrift, som et ikke uvigtigt Bidrag til Kundskab om disse fjerne Ders indre Forhold og Anliggender, der hidtil næsten ganske have været unddraget Offentligheden.

Brøde, der at spille „Schleswigholsteinerne“ Rolle, ved at stræbe at udrydde et Sprog og en Nationalitet, som vi alt længe have uretmæssig tilfidesat. Den her nævnte Parallel mellem Dansken paa Færøerne og Tysken i Slesvig, er i høj Grad iøjnesaldende; allerede vor store Rask drog den for mere end 30 Aar siden, naar han i sin islandske Sproglære (fra 1811, Side 240) siger:

„Paa Færøerne har det gamle Sprog vedligeholdt sig i en egen fra Islandsken noget afvigende Sprogart. Imidlertid er det dog gaaet med Islandsken paa Færøerne, som med Dansken i Slesvig; thi endstjøndt Indbyggerne tale Færøisk med hinanden, saa forrettes dog Gudstjenesten ikke i Landets Sprog, men paa Dansk.“ *)

I de Aarhundreder der ligge nærmest bag os laae den nationale Bevidsthed saavel som Erkjendelsen af Nationalitetens Betydning allevegne i en dyb Slummer, hvoraf den nu ligesaa almindelig synes at opvaagne, og ligesom Tysk i denne Sovnøstid blev paalistet danske Folk i Sønderjylland baade til Kirkesprog, Skolesprog og Retsprog, saaledes blev paa samme Tid og paa samme Maade Dansken paatrængt Færingerne, idet danske Embedsmænd, gejstlige og verdslige, ansattes deroppe og brugte deres Sprog baade i Kirke og paa Thinge og lod det blive Færingernes Sag om de for-

*) Dette Ord af en Mand, der vel, hvor Taleren er om sproglige Gjenstande, fortjener større Tillid end enten det fgl. danske Cancelli eller den roeskildske Stænderforsamling, er allerede anført i denne Sag af „en Færing“, som i en højt læseværdig Artikel i „Kjøbenhavnsposten“ (forrige Aargangs Nr. 298 for 19de December), betitlet „det færøiske Sprog“, protesterer imod den Maade, hvorpaa dette omtales og behandles i Udkastet og i Stænderforsamlingen. Denne Artikel vil findes aftrykt som Tillæg til nærværende Skrift.

stode dem. Befolkede og senere kristnede fra Norge laae Færøerne oprindelig under den norste Krone, og da de indtil Reformationen havde egne Biskopper, der enten vare Indfødte eller dog Norste eller Islændere, og eget Præsteseminarium, der naturligviis kun besøgtes af Landets Børn, saa var Kirkesproget dengang — for saa vidt som det ikke var Latin — Folkets Modersmaal, ligesom det ogsaa fremgaaer af Brevskaber fra det 15de Aarhundrede, at Rets sproget endnu dengang her som i Norge var islandsk. Overgangen til dansk Kirkesprog skete heroppe med Reformationen, da Indbyggerne istedenfor, som ellers overalt paa de Steder hvor denne fandt Indgang, at faae deres Modersmaal heelt indført ved Gudstjenesten, nu maatte see det aldeles fortrængt af det vel beslægtede, men dog fremmede og uforstaaelige Danske. Herom udtaler den med sine Fædreser saa vel bekendte og af dem saa højt fortjente Færing Svabo*) sig i Fortalen til sin utrykte færøiske Ordbog saaledes:

„Reformationen synes at have gjort en mærkelig Forandring i Sproget, men ikke just til det Bedste, uagtet den lutherste Religion kunde være mere bekvem dertil end den Katholste. Landet har i det Mindste siden været besat med danske Præster; disse have vel i Førstningen ligesaa lidt forstaaet Indbyggerne, som de hine. Een af Parterne maatte da lære, og det blev Indbyggerne. Det Danske blev indført i Kirkerne og Ketterne.

*) Jens Christian Svabo (født 1746), en højtbegavet og for sine Fædreser begejstret Færing, blev Student ved Kjøbenhavns Universitet og forfattede medens han laae paa Regensen en færøisk Ordbog, som han senere betydelig forøgede og havde haabet at faae trykt. Men dette lykkedes ham ligesaa lidt, som at see sin kostelige Samling af færøiske Oldtidskvad og Kæmpeviser udkomme paa Prent. Mismodig og kjed af fornemme Løfter rejste han op til sin Hjemstavn, og levede der kummerlig og uden Ansættelse indtil sin Død, 1824.

Bonden maatte da lære saa meget, at han forstod hvad Præsten sagde, han skulde troc."

Et Middel til efterhaanden ganske at bringe Indbyggernes Modersmaal i Forglemmelse hos dem og paatrænge dem et fremmed Sprog, og det et Middel, der vel altid vil vise sig som det i Slesvig har viist sig: at være det grundigste og bekvæmteste til at bringe en saadan Omvæltning istand, dette Middel: et af de fremmede Herrer indrettet og bestyret Skolevæsen, er det vore Dage forbeholdt at see anvendt paa Færøerne, hvis Indbyggere hidindtil ere blevne ved den ældgamle, naturlige Undervisningsmaade, at Forældrene have lært Børnene hvad de selv vidste, og disse have siden, navnlig ved Læsning, forskaffet sig en større Dplysning, for igjen at forplante denne til Børnehornene. Det er denne Undervisningsmaade der, efter det Stænderne forelagte Udkast, skulde med Magt og uden at spørge Færingerne om deres Mening ombyttes med et dansk tvungent Almueskolevæsen der, da det ovenifjebet kun halvvejs kan indføres, langt fra at forøge, tvertimod vilde formindske den nuværende Dplysning deroppe og desuden vilde give Færingernes Sprog og deres hele dertil uopløselig knyttede aandelige Ejendom og Ejendommelighed Banesaaret.

Vi skulle ikke indlade os paa det almindelige Spørgsmaal, om det overhovedet er enten klogt eller nyttigt eller ligger indenfor Statsstyrelsens Omraade at paatvinge et Lands Indvaanere enten Kirke eller Skole; men skulle blot holde os til det concrete Spørgsmaal: om der i det her givne Tilfælde var Anledning til at gjøre Brug af denne efter vor Privatmening høist tvivlsomme Ret. Dette Spørgsmaal vil i det Følgende blive nærmere betragtet og besvaret; men dog skulle vi her til foreløbig Orientering gjøre nogle Bemærkninger desangaaende og til Bestyrkelse af vor An-

skuelse anføre et Par Vidnesbyrd af troværdige og sagkyndige Mænd. Det er da en hidtil ubestridt Kjendsgjerning, som baade erkjendes i Motiverne til selve det Stænderne forelagte Udkast og gjentagende yttres, saavel i Comiteebetænkningen som ved Discussionen i Stænder salen: at den færøiske Almue, langt fra at staae tilbage for den danske i Dplysning og Dannelse, meget mere heri hæderlig udmærker sig fremfor denne; og det uden Skolegang og end mindre Skoletvang! En dansk Mand, der ved Overgangen til dette Aarhundrede var ansat som Præst paa Zerne, yttres sig i sin udgivne Beskrivelse over disse saaledes om Dplysningen deroppe:

„I et Land som Færø, hvor der ikke er een eneste Landsby- skole eller Skolelærer, skulde man vel ikke formode Andet, end at der maatte herske et grueligt Barbari og Bunkundighed, især i Religionen; og dog kan jeg med Sandhed forsikre, at det ikke forholder sig saa. Naar jeg allene undtager meget Faa, med dette (s: det 18de) Seculum næsten Jævnaldrende, hvilke ikke kunne eller have kunnet læse i Bog, ere Færingerne ret vel oplyste i deres Kristendom og have ofte ret god Bibellundskab. Forældrene undervise her selv deres Børn, og det kan vel ikke nægtes, at hvor denne Undervisning kan have Sted, er den mest naturlig og tillige den Gavnligste, baade for Børnene og Forældrene, thi hvo maa ikke sande det gamle romerske Ordspog: docendo discimus ipsi (s: ved at lære Andre, lære vi selv)! Skulde nogle Forældre mangle Tid og Gøne til selv at give deres Børn den høist fornødne Undervisning i Læsningen, da er det dem ikke vanskeligt at overtale en Nabo-Ven eller Veninde til at lette dem dette Arbejde. Indbyggerne have og megen Læselyst, hvilken giver Præsterne en herlig Anledning til ved Udlaan af gode Almuesbøger at udbrede almeennyttige Kundskaber iblandt deres Menigheder“*).

*) Landt's Beskrivelse over Færøerne, (Kbhvn. 1800) Side 440—41. Det sees af Stændertidenden, at Færingernes eneste Talsmand i Stænderne: Provst Plesner oplæste dette samme Citat ved Sagens endelige Behandling.

Hertil kan føjes nogle andre Yttringer om denne Sag af en anden dansk Mand, der ligeledes havde havt den bedste Lejlighed til at blive bekendt med Forholdene. Det er den som Sognepræst i Svendborg senere afdøde Pastor Begtrup, der i et i Aaret 1801 til det danske Cancelli indgivet Forslag til en højere Skoles Oprettelse i Thorshavn udlader sig som følger:

„Ved selv at være Præst i tvende Præstegjeld og (have) besørget det Tredje i Vacance og i fem Aar at have forrettet Visitatserne som Viceprovst, har jeg havt Lejlighed at kjende, paa hvad Maade Undervisningsvæsenet drives, og Ungdommen i Landet nyder sin Undervisning. Til Skoler eller Skoleholdere finder man ej ringeste Spor. Forældrene undervise i Almindelighed selv deres Børn, som er den naturligste Maade, da Forældrene selv derved vinde; men hvor de enten af Mangel paa Tid eller Evne ikke troe sig istand (til) at opfylde denne Pligt, formaae de gjerne en gammel Mand eller Kone dertil. — — — Jeg troer, at der i denne Indretning ikke nu for Tiden bør stee Forandring, men Præsterne meget mere opmuntre Almuen (til) at vedblive dens vante Maade. — — — Efter egen Dverbevisning og de Erfaringer, jeg, som Præst næsten i 9 Aar og som Viceprovst i 6, har havt Lejlighed til at indsamle, ønsker jeg paa Landet hverken Skoler eller omgaaende Skoleholdere; — — Derimod ønsker jeg, at Forældrene nu som før undervise deres Børn, og ved alle Lejligheder af Præsten dertil opmuntres“ *).

*) J. Begtrup: „Nogle Oplysninger til nærmere Kundskab om Færøerne, fornemmelst med Hensyn til Undervisningen der; med Forslag til en dansk Skole i Thorshavn.“ (Kbhvn 1809) Side 108—09 og 130—31. — Af dette Skrift erfares ogsaa, at da Dernes Provst Aar 1797 foreslog Cancelliet at ansætte Skolelærere i hvert Præstegjeld, da fraraadte det øvrige Præsteskab en saadan Foranstaltning, og bad at Undervisningen maatte som

Man vil af disse Citater kunne danne sig et Begreb om Undervisningsvæsenet og Dplysningen paa Færøerne ved Aarhundredets Begyndelse. Maatte kun Dplysning og Dan- nelse altid have faaet Lov til der paa Derne at forplante sig paa denne simple, frie og naturlige Maade fra Slægt til Slægt, med stigende Klarhed og Kraft; og maatte kun aldrig Noget med plump Haand, om end i den bedste Me- ning, have grebet forstyrrende ind i denne naturlige Udvik- lingsgang! Hvad Skade der derved allerede er skeet, vilde imidlertid snart kunne oprettes, naar man kun nu, istedenfor at spænde Folkets Udvikling i nysmeddede Vænger, løste de fordærvelige Baand, hvori den allerede er stærkt begyndt at indsnæres.

Det første Bekjendtskab med „et dansk Skolevæsen“ stiftede Færingerne for omtrent 16 Aar siden, da deres da- værende Amtmand begyndte det Værk, som af hans tvende Eftermænd i Embedet trolig er blevet fortsat, — det dris- stige Værk: paa egen Haand og uden at noget Lov- bud derfor er udstedt at sætte et Tvangsskolevæsen i Hjemmeundervisningens Sted. Der er da i dette Tids- rum, udenfor Lovens Bydende og imod Indbyggernes Dnske, af Dernes Styrere deels oprettet faste Skoler, hvorhen Forældrene tilholdes at sende deres Børn, og deels beskiftet Dmgangsskolelærere, der gaae fra Bøjsd til Bøjsd og ind- kvarteres hos Beboernes, der da maae overlade dem deres Børn at undervise, og endelig egenmægtig udfkrevet en

hidtil være Forældrene overladt, og at kun i det Tilfælde at disse ikke vilde eller kunde sørge for deres Børns Undervisning, Præsten da maatte beskifte en anden Mand eller Kone i Bøjsden til at paatage sig denne.

Skat af hver Mand, til at vedligeholde dette forhadte Skolevæsen, der efterhaanden er udstrakt til de fleste Der, om ikke til dem Alle. Disse i det lille Folks Liv saa voldsomt indgribende Foranstaltninger, iværksatte af, om end velmenende, saa dog ligesuldt selvraadige og hensynsløse Embedsmænd, have vel vaakt megen Uvillie hos Indbyggerne, der desuden beklage sig over, at Kundskaben allerede kjendelig er aftaget, saa at det ved Confirmationen viser sig, at Børnene nu ere mindre oplyste end den Tid, da deres Undervisning var deres naturlige Bærg overladt; men Færingerne ere godt vante til Lydighed, idet de deels intet lovligt Organ have, hvor igjennem deres Klager og Duffer kunne naae Thronen, og deels ere saa ganske voldgivne deres Embedsmænd, at de have gode Grunde til at vogte sig for at give dem Anstod. Den største Deel af Færingerne ere nemlig kongelige Fæstebønder eller Lejere, og Amtmanden har da tillige Herremands-Myndighed, saa at det ikke blot afhænger af ham, om deres Børn skulle have deres Gaarde og Huse efter dem, men endogsaa om de, hvad enten de ere Fæstere eller Odelsbønder, maae have Lov at gifte sig, hvortil de, baade Karle og Piger, paa god gammel godsherlig Wiis først maae indhente Amtmandens naadige Tilladelse.

Det er til Folgerne af det nævnte, egenmægtig indførte, tvungne Skolevæsen, at Provst Plesner sigter, naar det i hans første Tale ved Sagens foreløbige Behandling hedder, at

„siden Dngangsskolelærere ere blevne ansatte paa nogle Steder, har, ifølge senere Rejsendes Beretning, Lysten hos Beboerne til selv at undervise deres Børn tabt sig, og derfor skal Oplysning og Kristendomskundskab paa nogle Steder være aftaget. Beboerne have meent, at naar der skulde lønnes (de skulde lønne) en Dngangsskolelærer, saa skulde han ogsaa

være ansvarlig for Børnenes Undervisning uden deres Medhjælp. Dette er jo vistnok en indskrænket, men dog en naturlig Anstuelse."

Ja, tilvisse er det naturligt, at den hvem man med Magt og ovenifjebet uden Lov og Dom berøver hvad han med Føje anseer „ikke blot som en Pligt, men som en hellig Ret, hvormed ingen Anden har noget at gjøre" *), — at da denne Forurettede ikke, efter at have maattet høje sig under Uretten, desforuden kysser Niset og beder ydmygst om Forlov til at gaae den hans Børn paa tvungne Skolemester til Haande ved Undervisningen. Selv om man seer bort fra, at Forældrenes Gemytter naturligviis maae være bleyne forbittrede ved et saadant baade i deres og i Fleres Dine uretfærdigt Indgreb i deres naturlige Ret og Frihed, saa vil man desuden kunne indsee, at de sjælden vilde kunne have nogen Glæde af saaledes at arbejde med bundne Hænder, som Substituter for vedkommende dem paa Halsen stiftede Skolemester, der desuden vistnok ofte vilde tilkjendegive sin Misfornøjelse med de Værdomme, som de gave Børnene, da disse muligviis ikke altid maatte staae i Samklang med denne højlærde Mands dogmatiske System.

Vi ville i det Følgende komme tilbage til Betragtningen af dette ulovmæssige Tvangsskolevæsen, som nu skulde bestætes, gennemføres og lovliggjøres ved Emanationen af det af Embedsmændene deroppe saa varmt anbefalede Udkast, hvorover, efter Commissarii og Majoriteten af den roeskildske Forsamlings Mening, Færingerne ikke behøve at høres for Målet lægges paa deres Skuldre; her skulde vi forelobig be-

*) Cancelliraad Hunderups Vidnesbyrd ved Sagens endelige Behandling.

tragte hvilken Plads ved Undervisningen det færøiske Sprog ifølge den foreslaaede Forordning skulde komme til at indtage. Udkastets § 20, der i Forsamlingen vel mødte Modsigelse, men ikke undergik nogen Forandring, lyder saa:

„Læreren bør stræbe efter at bringe Børnene til grundig at forstaae og tale det danske Sprog, men dog ved Undervisningen tillige benytte det færøiske, forsaavidt det ansees fornødent til Udvikling af Børnenes Begreber, og sætte dem istand til, fuldkommen at fatte hvad der foredrages dem.“

Denne Paragraf motiveres saalunde:

„Ved det oprindelige Udkast var det bestemt, at det danske Sprog udelukkende skulde benyttes ved Undervisningen. Skjøndt det nu vel maa erkjendes for vigtigt, at Børnene bringes til grundig at forstaae og tale Dansk, hvori Gudstjenesten holdes, og hvori saavel Bibelen som de fleste Lærebøger ere affattede, blev det dog anseet betænkeligt, at udelukke den færøiske Dialect aldeles af Undervisningen, da dennes Afbenyttelse muligen kunde være fornøden til Børnenes Begrebers Udvikling, eller til at bringe dem til fuldkomnere at fatte hvad der foredrages dem.“

Et Folks Modersmaal skal altsaa tilstedes, „for saavidt det muligen kunde være fornødent til Udvikling af Børnenes Begreber“, men dog fornemmelig til at faae dem „grundig“ lært et fremmed Sprog, hvorved det da gjøres ufornødent! Den Ret, som her indrømmes Færingernes Modersmaal, eller rettere: den Brug, som man indtil videre troer at kunne gjøre af det, er da netop den Samme som Tysserne have gjort og endnu gjøre af Dansken i Slesvig. Man bruger her det danske Sprog til at lære Børnene Tyss og argumenterer ligesaa naivt og cirkelrundt, som Udkastets Motiver: at det er jo nødvendigt, fordi Tyss nu engang er Kirkesproget!

Motiverne omtale Færoisten som en „Dialect.“ Hvoraf?

— Meningen er aabenbar, saa besynderligt det end maa forekomme en blot nogenlunde Sprogkyndig, der sammenligner de to Sprog: at det skulde være en Dialect af Dansk! Med omtrent lige saa god Grund kunde man kalde Angelsarisk en Dialect af Engelsk, Latin af Italiensk, o. s. v, i en meningsløs Uendelighed. Et Sprog med et fuldstændigt grammatikalsk System, baade i Henseende til Bøjning og Køn m. v. skulde være en Dialect af et Andet, hvorfra alt Sligt er saagodtsom ganske forsvundet! Denne Betegnelse af det færøiske Sprog, der ikke blot er et uheldig valgt Udtryk, men ganske alvorlig meent, i samme Forstand som man kan bruge det om Sællandsk eller Fynsk, har ogsaa i høj Grad forbausset og forbitret den færøiske Forfatter til den i det Foregaaende citerede Artikel i „Aabhyndsposten,“ i hvilken vi med Glæde troe at see et Beviis paa den nationale Bevidstheds Opvaagnen ogsaa hos dette lille Folk, der vel er en Green paa det fælles skandinaviske Stamtræ, men et selvstændigt Skud og ingenlunde en Kvist af den Danske.

„Da det Danske (hedder det i denne Artikel) en saa lang Tid har været Færingernes Religionsprog*) og deres Skriftsprog, ere de bleve saa vante til dette, at de ikke tænke paa det Forvillede i det Forhold, at have et andet Skriftsprog, end det de tale. Saa længe Sagen er gaaet sin jævne Gang, have Færingerne fundet sig deri, men skal det Færøiske gøres til en større Træl end det hidtil har været, kan jeg ikke troe Andet, end at Færingerne ville komme til den sørgelige Erkjendelse, at man har til Hensigt med Magt at udrydde et

*) Herved maa dog bemærkes, at da, som alt anført, Færingerne tilforn selv have underviist deres Børn, saa have disse modtaget deres første og meste Religionsundervisning mundtlig paa Modersmaalet og have først ved Confirmationsundervisningen maattet modtage den paa Dansk.

faa helligt og dyrebart Klenodie, som Modersmaalet maa vare dem."

Enhver der virkelig veed hvad et Folks Modersmaal vil sige, veed ikke blot hvor „fornødent“ det er til „Udviklingen af dets Begreber“, men veed, at det er og bliver Betingelsen for Tilstedeblivelsen og Udviklingen af dets højere, dets aandelige Liv; Enhver der saaledes er grebet af den nationale Bevægelse maa med os tilonste Færingerne den ligesaa sande som „førgelige Erkjendelse“ af deres Modersmaals Fornedrelse og tillige ønske dem Kraft til at vække og udholde Kampen for deres „naturlige Ret,“ og vi tør ikke tvivle om, at jo det danske Folk vil staae dem bi i denne retfærdige Kamp.

Vi skulle senere komme til Udviklingen af, hvilken Bod det danske Folk skylder dette lille Brodersfolk, der ved Tidens Omstiftelser er kommet under Danmarks Krone, og hvad der baade kan og bør gøres for det, dets Sprog og Litteratur; vi skulle nu først betragte den Sags Skjæbne i Folkeraadet, der nærmest har givet Anledning til nærværende Betragtninger. Hvad først Udkastet angaaer, da har det i Danmark bestaaende Almueskolevæsen i det Hele taget tjent til Monster for det, som Regjeringen agter at indføre deroppe, eller da egentlig kun at sætte sit Segl paa. Det er som Hint et Tvangssystem. Indbyggerne skulle under Lovens Tvang forpligtes til at bygge Skolerne, at statte til Skolelærernes Underhold og da endelig ogsaa at lade deres Børn under vise af de dem beskiftede Lærere.

Man søger i Udkastets „Motiver“ forgæves om Motiver til en saadan Foranstaltning, og det vilde vistnok ogsaa falde vanskeligt at give Grunde for at paatvinge et Folk Lærere, der af egen Drift har erhvervet sig en

større Dannelse end det Folk, der alt længe har sultet under et fuldstændigt Tvangsskolesystem; at paatvinge dette Folk Lærere der, naar det kom højt, lærte Børnene det Samme, som de alligevel vilde have lært, og det paa en langt simplere, for Staten ganske byrdeløs og for deres egen Landsudvikling langt fordeelagtigere Maade: af deres Forældre, som herved desuden bragtes til at gjentage og bevare det, som de tidligere havde lært.

Hvad der da ogsaa aldeles fattes i de saakaldte „Motiver“, er en Fremstilling af den factiske Tilstand paa Derne, der ved den udarbejdede Lov tilsigtes forandret eller befæstet. Denne Mangel er saameget mere utilgivelig, som de ganske særegne Forhold paa de omhandlede Der ere de fleste Danske og vistnok ogsaa de fleste Stænderdeputerede ganske ubekjendte, og da Offentlighed i Færøernes Anliggender er ligesaa uøst, som den maaskee vilde være disses Embedsmænd ubehagelig, saa kan man ikke paa anden Maade faae Kundskab herom, end ved privat Meddelelse af Stedhyndige. Da det, som tidligere er oplyst, hænger ganske løjerligt sammen med det Skolevæsen, som allerede haves deroppe, saa turde det vel være, at Embedsmændene ikke have ønsket, at der blev rørt ved den Sag, før de havde faaet Loven, der skulde gjøre det hidtil Ulovlige lovligt.

Hvad der derimod sees af Motiverne, er, at det Forslag der er lagt til Grund for Udkastet, er udgaaet fra Hans Majestæts nuværende Kammerherre og Cabinetssecretair, F. F. Tillisch, der i en Række af Aar har været Amtmand over Derne, og i denne sin Embedstid skal have vist sig meget nidhær for et tvungent Skolevæsens Indførelse deroppe.

Efter Brevverling med Biskoppen over Sællands Stift,

det fgl. Rentekammer og den daværende Skoledirection paa Derne, (bestaaende af Amtmanden og Provsten), lod da det fgl. danske Cancelli udarbejde et Udkast til et provisorisk Reglement, der dernæst, efter fgl. Befaling, i Sommer toges under Overvejelse af en Forsamling oppe paa Derne, bestaaende, foruden af den færøiske Skoledirections Medlemmer, endvidere af Landsfogden og Sorensskriveren, samt de paa de forstjellige Der ansatte Præster. Denne Forsamling af "færøiske Embedsmænd" (3: Danske, ansatte paa Færøerne) billigede i det Hele taget Udkastet, kun synes de at have tilraadet endnu mere Tvang i alle Forhold, end Cancelliet selv har villet gaae ind paa. Ogsaa Hs. fgl. Højhed Kronprindsen har i denne Sag afgivet en Betænkning, der derimod gaaer ud paa nogle formildende Forandringer i Reglementet. Nu blev da Udkastet forelagt det roskildske Folleraad, i hvilket sidder et af Regjeringen udnævnt Medlem for Færøerne, denne Gang Cancelliraad Hunderup, en danskkøbt Mand, der har været ansat deroppe. Man kunde i denne Forsamling ikke vente at finde nogen synderlig Interesse for Sagen, eller Kjendskab til de særegne, omhandlede Forhold; men hvad man med Rette kunde have ventet, var større Billighed mod Færøingerne, som man vidste aldeles ikke vare horte over Sagen, og mindre Tillid til egen Dom i en Sag, der angik saa Manges aandelige Belfærd, og som Forsamlingen maatte tilstaae sig selv, kun at kjende fra Andres aabenbar ganske ensidige Fremstilling. Til Comitee valgtes (i 29de Møde) Cancelliraad Hunderup, Biskop Mynster (der, som af Motiverne sees, alt tidligere havde havt Lejlighed til at ytre sig om Sagen) og Secretair Wolff.

Med Undtagelse af Commissarius, Comiteens Medlemmer og endnu een Deputeret, der ved den endelige Behandling med et Par Ord understøttede Comiteen, var Provst

Plæsner det eneste Medlem af Forsamlingen, der tog Ordet i denne Sag, idet han med levende Interesse og utrættelig Iver stod ene i Kampen for de fjerne Øboers Frihed og Ret.

Bed Sagens foreløbige Behandling (i 51de Møde), strax efter Dplæsningen af Comiteens Betænkning, der i det Væsentlige gik ind paa Udkastet, men dog anbefalede Formildelse i det foreslaaede Multerings-system, samt indtil videre Barsomhed med faste Skolers Anlæggelse, for ikke at „fremkalde Uvillie hos Almuen mod Skolevæsenet“, — tog denne Deputerede saaledes til Orde:

„Jeg tvivler ikke om, at det jo er gaact flere Medlemmer i Forsamlingen som mig, at det foreliggende Lovudkast med den dertil knyttede Comiteebetænkning er blevet modtaget med særdeles Interesse, da Sagen angaaer en Øgruppe, der er interessant, ikke blot ved sin høist affondrede Beliggenhed og sine særegne Localiteter, men ogsaa som et historisk Minde fra Danmarks svundne Tider; og da det lille Folk, som beboer denne Øgruppe, udmærker sig ved en særegen Character, idet Enfoldighed i Sæder og Tankemaade er forenet med en meget mærkelig Uddannethed i aandelig Retning, ligesom ogsaa dette Folk be-
 sjæles af et gammelt nordisk Mod og Udholdenhed i de Farer, det paa Land og Hav ideligen er udsat for, saa vil det, haaber jeg, ogsaa i nærværende Anliggende erfare den Deeltagelse og Opmærksomhed, dets Medborgere nære for det. — — — Jeg skal nu henlede den ærede Forsamlings Opmærksomhed til hans kgl. Højheds (o: Kronprindsens) udtrykkelige Erklæring, at man i denne Sag skulde see til, at hvad der foretoges stemmede med Færingernes Anskuelse. Men hvorledes skal Færingernes Anskuelse om denne Sag kjendes, da de ikke have noget offentligt Organ, hvorigjennem de kunne udtale deres Mening, intet Sogneforstanderskab eller Amtsraad eller lignende Institutioner? Jeg troer derfor at det, naar man vil følge hint Raad, bliver nødvendigt, at man oppebier den Tid, da ogsaa disse Der faae et lignende offentligt Organ som det øvrige Danmark. Færingerne kunne vistnok ogsaa haade fortjene og ønske at høres i denne Sag. De have hidtil

ikke officielt kunnet afgive deres Mening; men de fortjene at komme til at meddele denne. Er der noget Folk, som med Kjærlighed hænger ved sin Konge, da er det dette Folk; er der noget Folk, som med Kjærlighed slutter sig til Kirke og Dplysning, da er det dette; og seer man hen til Anlæg og Gyver, saa tør jeg nok sige, at dette lille Folks Mening bør paaagtes i en saa vigtig Sag. At de selv ønske at høres, derom bære de tvende Andragender om communale Indretninger, som ere fremlagte af et æret Medlem af Comitæen, tilstrækkeligt Bidnesbyrd. Idet jeg derfor tillader mig at henstille, om det ikke er rettest at bede om Udsættelse af Udkastets Emanation, indtil Færingerne selv paa en passende Maade ere blevene hørte, ligger dertil endog Motivet i selve Udkastet, og jeg skal i denne Henseende tillade mig at anføre nogle Bemærkninger. Det foreliggende Udkast overlader saa meget til Localautoriteterne, især til de Embedsmand, der komme mest i Berøring med Almuen, Præsterne, at Disse derved faae en større Indflydelse, end de maaskee burde have. Der er ikke paa Derne oprettet Sognekorsforstanderskaber, men Udkastet omtaler Skoleforstandere. Disse skulle imidlertid ikke fremgaae af Folket ved Folkets Valg, men efter Præstens Valg. Nu har jeg vel den Tillid til mine Medbrødre paa Færøerne, at de ville vælge saadanne Mænd, som man kunde være tjent med; men det har dog ikke det Folkelige, som naar Communerne fik Tilladelse til at vælge af deres egen Midte. Allerede heri ligger endeel; men der er dernæst flere Ting i Udkastet, som fortjene nøje Overvejelse fra det communale Synspunkt. Der skal ikke blot oprettes faste Skoler, men ogsaa anordnes Dmgangsskoler, hvor man hidtil har hjulpet sig med et Slags Hjelpe-skoler, og det er dog let at indsee, hvilken Indflydelse det har paa det huslige Liv at skulle tage en saadan omgaaende Skolelærer i Kost og Logis, og at Valget af ham og de Vilkaar, hvorpaa han ansættes, derfor ogsaa fra den Side maa interessere Communerne. Dertil kommer endnu den Betragtning, at, siden Dmgangsskolelærere ere blevene ansatte paa nogle Steder, har, ifølge senere Rejsendes Beretning, Lysten hos Beboerne til selv at undervise deres Børn tabt sig, og derfor skal Dplysning og Kristendomskundskab paa nogle Steder være aftaget. Beboerne have nemlig meent, at naar der skulde lønnes en Dmgangsskolelærer, saa skulde han ogsaa være

ansvarlig for Børnenes Undervisning uden deres Medhjælp; dette er jo vistnok en indskrænket, men dog en naturlig Anstuelse. Det var derfor vistnok ønskeligt, at Færingerne bleve hørte med Hensyn til, hver en saadan Omgangsskolelærer skulde beskikkes, og hvorledes aflægges. — — — Jeg maa ogsaa lægge megen Vægt paa, at der bør tages særdeles Hensyn til, at man søger at vedligeholde den Lyst, som Færingerne have til selv at undervise deres Børn, Noget, som stemmer med deres hele Tankemaade. — — — Der indeholdes ogsaa i Udkastets § 20 (see ovenfor) Udskilligt, med Hensyn til hvilket det var ønskeligt, at Færingerne selv udtalte sig, navnlig om, hvorvidt Undervisnings sproget skulde være det Danske eller det gamle Færøeske. Efter hvad jeg er kommen til Kundskab om, vilde det nok være passende, at det danske Sprog blev brugt i Thorshavn (?), hvor der findes et større Bekjendtskab til det; medens det derimod vel vilde være rigtigst, at omkring paa Bøjgderne det færøeske Sprog blev det sædvanlige Undervisningsprog, men at der særskilt skulde gives grundig Undervisning i det danske Sprog.“

Det interessante Foredrag, hvoraf ovenstaaende Frag-
 menter ere tagne, slutter Provst Plesner med disse Ord:

„Hvad jeg har fremført, er ikke blot grundet paa den Interesse, jeg har for dette Anliggende, men ogsaa paa indhentede Efterretninger fra sagkyndige Mænd, som have været paa Derne, og jeg haaber, at det ikke er uærdigt til Forsamlingens Opmærksomhed og nærmere Overvejelse. Jeg skal endnu blot anføre, i hvilke Retninger jeg forbeholder mig at stille Amendements, saafremt jeg skulde finde det fornødent: 1) at Emanationen af Udkastet udsættes, indtil de færøiske Communer paa en passende Maade ere hørte over dette; 2) at Menighederne erholde Indflydelse paa Valget af Skoleforstandere; 3) at det færøeske Sprog maatte være det sædvanlige Undervisningsprog udenfor Thorshavn-Skole; og 4) at der i Thorshavn oprettes en særskilt Friskole og en højere Borger-skole, samt at der ved den ansættes en videnskabelig dannet Lærer.“*).

*) Denne sidste Post, hvorom der var en Deel Tale i Forsamlingen, hvis Majoritet erklærede sig for Comiteens Indstilling: „at Thors-

I sit Svar paa Provst Plesners Foredrag udlader Cancelliraad Hunderup sig saaledes:

„Med Hensyn til Sproget har den sidste Taler yttret, at der bør tages fortrinligt Hensyn til det færøske Sprog; men jeg maa herved gjøre opmærksom paa, at dette vel ikke kan kaldes et Sprog, da det kun er en Mundart eller Dialect, som bestaaer af en Blanding af Islandsk og Dansk. Det er bekjendt, at der ikke haves noget færøisk Skriftsprog, og det kan derfor heller ikke gjøres til Gjenstand for Undervisning i Skolen, hvorimod Udkastet har tilladt, at Skolelæreren maa benytte sig af samme ved Undervisningen, forsaavidt dette maatte kunne tjene til at gjøre den lettere. Det danske Sprog er derimod Kirke- og Retsprog, og følgeelig kunne Beboerne heller ikke være ubekjendte dermed, skjøndt det vel for Enkelte, der boe længere borte fra Thorshavn, kan være vanskeligt at forstaae Dansk, naar det tales hurtigt. Da Præsten holder sin Prædiken paa Dansk, confirmerer Ungdommen paa Dansk, og den hele Gudstjeneste foregaaer paa Dansk, kan det jo heller ikke være anderledes, end at Dansk maa være det egentlige Undervisningsprog i Skolerne.“

Hertil maa allerførst bemærkes, at det, som i det Foregaaende alt er berørt og som senere nøjere skal blive be-
lyst, er en stor Fæsttagelse at betragte Færøiffen enten som en Dialect af Dansk eller som „en Blanding af Islandsk og Dansk.“ Med i det Mindste fuld saa god Grund kunde man da kalde Dansk en Blanding af Tysk og Nordisk.

Til at forklare den Kjendsgjerning, at det fgl. Medlem for Færøerne har en saa falsk Forestilling om det Folks Sprog, som han skulde repræsentere, tjener tvende Omstændigheder. Først, at en dansk Mand og da fremfor Alt en

havns Skole erholder en saadan Udvidelse, at den kan sættes i Klasse med Borger-skolerne her i Landet, og at der ved samme oprettes en Realklasse, og tvende Lærere ansættes, — ligger udenfor den Deel af Sagen, som er her gjort til Gjenstand for Betragtning.

Embedsmand oppe paa Derne sjælden faaer Vejlighed til at høre Sproget i sin Reenhed, da han sædvanlig tiltales paa Dansk eller dog i et Sprog, der er saa meget lempet efter det Danske, at det er hverken det Ene eller det Andet;*) og dernæst, at det ærede Medlem har været ansat i Thorshavn, og formodentlig har sin meste Kjendskab til det færøiske Sprog fra den Dialect af dette, som tales i denne By, hvor Sproget, som en naturlig Følge af at den er baade Handelspladsen og Regjeringens Sæde, er saa fordærvet og blandet med Dansk, at det ikke fortjener stort bedre, end at kaldes „en Blanding“ af Færøisk og Dansk. Ogsaa hertil afgiver Sønderjylland Parallellen. „Flensborger=Dansk“ er blevet til et Ordprog fra den Tid Byen, hvorefter det er opfaldt, endnu vakkede mellem Dansk og Tyssk, og vilde man af Sproget i Kjøbstæderne i den ellers danske Deel af Slesvig slutte sig til Bestaffenheden af Provindsens Sprog overhovedet, saa vil vistnok Enhver af os, der kjender noget til Forholdene, indromme, at man nødvendig maatte komme til et falsk Resultat; og dog er der vistnok mangen tyssk Embedsmand i Nord-slesvig, der fuldt og fast troer og høitidelig forsikrer, at det Sprog, som Bønderne der paa Landet tale, er en Slags forvirret „Blanding“ af Plattyssk og Dansk. Med Hensyn til en anden af Cancelliraad Hunderups Ytringer, maa det i Forbigaaende bemærkes, at Provst Plesner aldeles ikke har talt om at gjøre det færøiske Sprog „til Gjenstand for Undervisning i Skolen“, men kun har andraget paa, at det maatte blive normeret til Brug ved den mundtlige Undervisning. Endelig er det umuligt for en nationalsindet Dansk i vore Dage at høre et Raisonnement som det, at: „da Præsten holder sin Præken paa Dansk, o. s. v. saa kan

*) ifr. Artiklen i „Kjøbenhavnsposten“.

det ikke være anderledes, end at Dansk maa være det egentlige Undervisningsprog i Skolen", — uden levende at mindes om det, som føres af det danske Sprogs Undertrykkere i Slesvig.

Det maa beklages, at Provst Plesner har savnet tilførelselig Kundskab til Bessaffenheden af det Sprog, hvis Sag han talte, saa at han nødes til at troe Cancelliraaden paa hans Ord og i sit Gjensvar troer at maatte indrømme, „at det kun er en fordarvet Dialect af Dansk og Islandsk, og at det ikke fra Sprogets egen Side er synderlig værd at holde paa (??);“

hvortil han dog foier:

„Imidlertid har det dog højt Værd for selve Færingerne og de nære stor Kjerlighed til det.“

Efter nogle Ord af Committee medlemmet Secretair Wolff, der mener, at „da Regjeringen har anseet Sagen af den Vigtighed, at den har fundet sig foranlediget til at udarbejde og forelægge Stænderne et Udkast om denne Gjenstand“, saa bør man ogsaa gaae ind derpaa, uden at oppebie at høre Indbyggernes Mening om denne for dem saa højt vigtige Sag, — og efter at Plesner har svaret derpaa og Wolff atter repliceret, tager Referenten, hans Højærværdighed Biskop Mynster Ordet og mener ligeledes, at man ingenlunde bør forhale Udkastets Emanation ved saa mange Omstændigheder. Til Slutning yttres den højærværdige Taler:

„Jeg skal endnu kun tilføje en Bemærkning, nemlig angaaende Brugen af det danske Sprog ved Skoleundervisningen, skjøndt et andet Medlem af Committee allerede har berigtiget de derom faldne Yttringer. Det er unægteligt, at den færøiske Dialect forholder sig til Dansk, omtrent som i Holsteen Plattysk forholder sig til Højtysk, og jeg troer dog ikke, at man nogensinde i Holsteen har forlangt, at der, hvor Folkesproget er Plattysk, ogsaa skulde undervises i denne Dia-

lect. Ogsaa er Kirkesproget paa Færøerne Dansk. Hvorfor jeg især omtaler dette, er for at anføre den ganske mærkelige Kjendsgjerning, at Bibelselskabet for adskillige Aar siden lod trykke Mathæi Evangelium i en færøisk Oversættelse, forfattet af en Præst der paa Landet. Denne Oversættelse blev da sendt op til Verne og uddeelt blandt Beboerne, men fandt aldeles ikke Bifald; det forekom dem, som om det hellige Ord ikke burde lyde til dem paa det Sprog, som de plejede at bruge i deres daglige Omgang, saa de syntes at betragte det Danske som et højere Sprog. Da ogsaa Færøerne udgjøre en isoleret Dgruppe, er det vist det Retteste, at Beboerne ikke concentrere sig altfor meget i deres egen Dialect, men at Kundskaben til det danske Sprog bevares hos dem."

I Anledning af disse Ytringer være det os tilladt at gjøre et Par Bemærkninger: 1) maae vi vel istemme den af „en Færing“ (i den ofte citerede Artikel i „Kjøbenhavns-posten“) udtalte Beflagelse over, at „det viste sig ved den foreløbige Behandling, at Ingen der (o: i Forsamlingen) kjendte Noget til Sproget,“ endikke „Sællands Biskop, under hvis Bispedomme ogsaa Færøerne henhøre;“ men finde iøvrigt Exemplet med Plattysken ret vel valgt, forsaavidt som dette er en Høstysken sideordnet Dialect af den tyffe Tunge; men er, skjøndt Folkesprog i en meget betydelig Deel af Tyskland, dog efter Reformationen af Høstysken fortrængt af Kirke og Skole. Plattysk (Nedertysk, Nedersarisk) ligger dog ikke saa fjernt fra Høstysk, som Færoisk fra Dansk; da der er ikke nær den Forskiel i grammatikalisk Henseende mellem disse Sprog, som mellem de to Sidstnævnte. Men naar Biskop Mynster „troer dog ikke, at man nogenstunde i Holsteen har forlangt, at der, hvor Folkesproget er Plattysk, ogsaa skulde undervises i denne Dialect,“ da er den højærværdige Taler ligesaa fejl underrettet i denne Henseende, som i Henseende til det færøiske Sprogs egentlige Bestaaffenhed; thi ligesom Plattysken af Sprogforskere, f. Ex. af

Jacob Grimm, erkjendes og erklæres for en Højtysk sideordnet men ingenlunde underordnet Dialect af det fælles tyske Modersprog; ligesom den har en meget betydelig, især ældre Litteratur, og aldrig ganske har ophørt at være Striftsprog, men der endnu i dette Aarhundrede trykkes Folkebøger i dette Sprog, og ligesom man har mangfoldige Udgaver af Bibelen paa Plattysk, der endnu midt i det 17de Aarhundrede var Kirkesprog i Holsteen, hvor man først Aar 1665 fik højtysk Ritual, saaledes har der atter i dette, det 19de Aarhundrede, netop i Holsteen, hævet sig Stemmer for dets Indsættelse i sine gamle Rettigheder. Ligesom Boss digtede paa Plattysk, saaledes har Harms endog saa præket Plattysk, og det i selve Universitetsstaden Kiel, og desuden tit og mange Gange (endnu i Aaret 1842) talt dets Sag paa Prent og med dets egen Tunge, og i en Brochure af Dr. Wienbarg i Eutin (i Holsteen), betitlet: „Soll die plattdeutsche Sprache gepflegt oder ausgerottet werden?“ (Hamborg, 1834.) fordres det udtryffeligt gjenindsfort i Kirke og Skole, hvor det er Folkesproget.*) 2) maae vi med Hensyn til hvad den højærværdige Taler anfører om Oversættelsen af Mathæi Evangelium henwise til Artiklen i „Kjøbenhavnsposten“, hvori oplyses den meget naturlige Grund til at denne ikke fandt Indgang hos Beboerne; den nemlig, at det var en slet og smagløs Oversættelse fra Dansk, hvorved endnu maa bemærkes, at det ikke var en Færingerne ny og forhen ubekjendt Bog, man hød dem i saa slet en Skikkelse; men at dette Folk, der af Alle berømmes ikke mindre for sin religiøse Sands end for sin Dplysning, alt længe havde kjendt og

*) Samme Forslag gjør H. Ussing i sin „Kirkeforfatning“, (Kbhvn. 1786—88) baade i Henseende til Holsteen og det sydlige Slesvig.

brugt Bibelen paa Dansk, saa at det var ganske i sin Orden, at det ikke af Forkjærlighed for sit Sprog, der oveniud var ynkkelig forhuttet i Oversættelsen, oversaae det Væsentlige, nemlig Bogens Indhold, der fandtes i en langt renere og mere tiltrækkende Form i den danske Bibeloversættelse. Ved denne simple Forklaring, hvis Sandhed ikke kan betvivles, bortfalder den af den højerværdige Taler antagne, mindre sandsynlige Grund: at Færingerne skulde „betragte det Danske som et højere Sprog.“ Hvad endelig den Sætning angaaer, at det skulde være „det Retteste, at Beboerne ikke concentrere sig altfor meget i deres egen Dialect,“ da tør vi, henvisende til hvad der altidet Foregaaende er anført om denne „Dialects“ Natur, som vil blive nærmere belyst i et senere Afsnit, rolig appellere til dem af vore Landsmænd, der have nogen Respect for et Folks Nationalitet. De ville vistnok ikke dele denne Anskuelse af Færingernes, saa lidet som af deres eget eller noget andet Folks Modersmaal.

Efter en kort Replik af Provst Plesner, holdt nu den fgl. Commissarius et Foredrag, hvoraf her kun skal drøyles ved nogle af de væsentligste mod Plesners Foredrag rettede Yttringer. Det hedder saaledes her, at:

„Vel har der iblandt Beboerne begyndt at røre sig Dnster om communale Indretninger, — — — men det vil dog være vanskeligt, at tilvejebringe saadanne communale Indretninger paa Færøerne, at de kunde faae noget Særdeles at betyde, og navnlig vilde det vistnok vare en Tidlang, inden de kom til den Modenhed, at man derfra kunde vente begrundede Domme over et nyt Skolevæsenes Organisation — — — Det er ogsaa bekjendt, at Skolevæsenet her i Danmark er blevet organiseret, inden der kunde have nogen communal Medvirkning, og uden at nogen communal Autoritet blev hørt angaaende dets Organisation. Det er blevet fremhævet, at Skoleforstanderne, ifølge Udkastet, skulde vælges af Præsterne; men ogsaa her bleve lige indtil den nyeste Tid Skoleforstanderne udnævnte af Auto-

riteterne, navnlig af Skoledirectionen, og det er først ved Anordningen af 13de Aug. 1841, at Communerne i saa Henseende have faaet eget Valg."

Angaaende den tidligere omtalte Forsamling af „færøiske Embedsmænd“ yttres Commissarius, at det

„kan ikke vel antages, at disse Mænd, som dog maa kjende Communerne og Districternes Læse og Beboernes Tankemaade, skulde have afgivet deres Betænkning uden at tage Hensyn dertil, eller at ikke Districternes Ønsker paa en Maade skulde være optagne i disse Mænds Meninger.“

Paa den Første af disse Indvendinger: at det, selv om Færingerne fik en Communalforfatning, Mage til den i Danmark, dog vilde være længe, „inden de kom til den Modenshed“, at de kunde have nogen fornuftig Mening om Indretningen af deres eget Skolevæsen, svarer Provst Plesner ved den endelige Behandling:

„Den højt agtede fgl. Commissarius har yttret, at Communalindretningen paa Færøerne dog næppe vilde faae meget at betyde, og at man ikke kunde for det Første derfra vente nogen synderlig Bistand i denne Skolesag; og jeg skulde heri være enig med ham, dersom det var videnskabelige Undersøgelser om Principerne for Skolevæsenet, og dets derpaa grundede Indretning, man vilde hente hos dem; men, da det ikke er saaledes, men derimod locale Forhold og givne Reglers Anvendelse paa disse, man ønsker, da troer jeg, og fejler næppe deri, at en færøest Communalautoritet kunde give i saa Henseende høist agtværdige Oplysninger.“

Paa de næstanførte Indvendinger af Commissarius, hentede fra den Omstændighed, at da det nugældende Trangs-skolevæsen indførtes i Danmark, da bleve ingen Communalraad spurgt om deres Mening, (blandt Andet fordi der da endnu ikke var Tanke til slike Indretninger,) og at det først er efter Udstedelsen af Landcommunalloven af 1841, at Skoleforstanderne vælges af Communerne, istedenfor at udnævnes af Autoriteterne, — svarer Provst Plesner, ligeledes ved den endelige Behandling, saaledes:

„Naar der er argumenteret imod min Anskuelse ved Grunde,

hentedede fra den Maade, hvorpaa Skolevæsenet i sin Tid blev ved Lovbud reorganiseret i Danmark, uden at Communerne bleve hørte, da de intet Organ endnu havde, da er det fra noget meget Forskjelligt man argumenterer; thi her er et ganske andet Forhold tilstede; Kongen vil, efterat have erfaret sine Embedsmænds Mening i Sagen, ogsaa høre sit Folkeraad, og saaledes er Lovudkastet os forelagt. Men nu maa jeg bede den ærede Forsamling betænke, om den kan i denne Sag afgive en Mening, som er støttet enten paa eget Bekjendtskab til Forholdene paa Færserne eller paa Dplysninger, som ere tilvejebragte paa den communale og folkelige Vej; men naar dette ikke er Tilfældet, bliver det en Anomali at afgive sin Betænkning som Stænderraad om denne Sag; hvorfor jeg ogsaa troer, at det er vel grundet, naar Forsamlingen begjærer Udsættelse, indtil den kan have Dplysninger fra Folket, parallelle med dem, der ad Embedsvejen ere indhentedede og her tildeels forelagte. Ständerinstitutionen slutter sig bedst og naturligt til Communalindretningen, og henter især gjennem denne de Dplysninger, den behøver, for at der saaledes kan af Regjeringen vindes et Resultat, som ad forskjellige Veje ere tilvejebragte. Som denne Sag her staaer, maae vi, eller dog de Fleste af os, afgive et purt Tillidsvotum, baseret paa Regjeringens Dom, og de Erklæringer fra Embedsmændene, der indeholdes i Motiverne. — Videre have eller kjende vi i Almindelighed ikke, og selv de, der have sat sig bedst ind i Sagen, føle vel meest, hvor mange Dplysninger de savne. Men et blot Tillidsvotum kan hans Majestæt, naar han forelægger Forsamlingen en Sag til Betænkning, ikke ønske, og derfor ligger Begjæringen om Lovudkastets Henlæggelse, indtil Communerne ere hørte, saa nær.“

Hertil kan endnu føjes den simple Bemærkning, at eftersom Regjeringen har fundet Anledning til at træffe saadanne Foranstaltninger her i Landet, at Valget af Skoleforstandere nu ikke mere overlades Autoriteterne, men Folket selv, saa maa den vel ogsaa finde det ganske passende, om Færingerne tilstodes samme Ret. Endelig bemærker Provst Plesner sammesteds, i Anledning af den af Commissarius

yttrede Formening, at Færingerne nok kunde ansees som repræsenterede af deres danske Embedsmænd, følgende:

„Jeg for min Deel har ingen Mistillid til de Embedsmænd, der ere hørte, og navnlig ikke til Præsterne; men jeg kan dog ikke heller antage, at Menighederne skulde saa ganske gaae op i Præsterne, at naar disse ere hørte, hine ogsaa ere at betragte som hørte; meget mere formener jeg, at der fra de forstandige Færingar kunde komme flere gavnlige Oplysninger og Raad.“

Vi maae atter her bede Forholdet sammenholdt med det i Slesvig, og vi tvivle paa, at Commissarius selv vilde anbefale den Methode at komme efter de danske Slesvigeres Mening paa: at raadspørge deres enten geistlige eller verdslige Embedsmænd; navnlig ikke hvor Spørgsmaalet var om at indføre tyske Skoler over hele Landet.

Med Hensyn til Sproget mener Commissarius at:

„Udkastet har gjort alt muligt, for at tage den færøiske Dialect i Betragtning“

ved den forømtalte Bestemmelse i § 20, samt at,

„da Færingerne ere vante til at modtage alle deres religiøse Begreber i det danske Sprog, saa vil ogsaa Skoleundervisningen hensigtsmæssigst kunne meddeles igjennem dette og derved bedst slutte sig til Kirkeundervisningen.“

Naar Commissarius her siger, „at Færingerne ere vante til at modtage alle deres religiøse Begreber igjennem det danske Sprog,“ da er dette ikke saa ganske rigtigt, da Indbyggerne, som tidligere anført, tilforn indtil Confirmationsalderen selv have meddeelt deres Børn Religionsundervisning, og det naturligtvis, forsaavidt det skete mundtlig, ikke paa Dansk, men paa deres Modersmaal. Ved Confirmandundervisning og Catechisation har ogsaa Præsten seet sig nødsaget til, saafremt han ønskede at blive forstaaet, at tage sin Tilflugt til Færøiskan, for ved Hjælp af den at forklare indtræffende, for Børnene uforstaaelige danske Ord eller Udtryk; ganske

som det danske Sprog tit og ofte har været brugt i Slesvig af tyske eller tyffsindede Lærere for danske Folk. Saaledes vare i det Mindste Forholdene for en halv Snees Aar siden. Om man siden ved det før omtalte, egenmægtig indførte Tvangs-skolevæsen har ganske fortrængt Hjemmeundervisningen, vide vi ikke; men, saavidt vi vide, bliver der i de oprettede Skoler ikke blot underviist paa Dansk, men endogsaa fordret, at Børnene skulle tale Dansk indbyrdes, saa det er en ligefrem Skoleforseelse, naar noget færøisk Ord lyder i en færøisk Skole.

Efterat Commissarius har endt sin Tale, og Provst Plesner har forbeholdt sig ved den endelige Behandling at forklare sig nøjere om adskillige Punkter, sluttes den foreløbige Behandling.

Sagen foretoges til endelig Behandling i det 64de Møde. Committeeens Indstilling var uforandret. Provst Plesner havde stillet tvende Amendementer, hvoraf det ene er det af ham forud bebudede angaaende Indretningen af Thorshavns Skole, et Spørgsmaal der, som allerede bemærket, maa lades udenfor nærværende Betragtning; men de to andre Amendementer gaae ud paa, principaliter:

„at Forsamlingen vil henstille, om det ikke maatte ansees passende, at Lovudkastets Emanation udsættes, indtil de færøiske Communer ere hørte derover paa en af Regeringen nærmere fastsættende Maade;“

og subsidialiter:

„at der for de øvrige Bøjgders Vedkommende (d: for hele Landet med Undtagelse af Thorshavn) maa tages særdeles Hensyn til de Punkter i Lovudkastets 2den §, der handle om Oprettelsen af Hjælpskoler med bosiddende Bøjgdemand til Lærere, og om Opmuntring til Forældre, Børgere og Husbønder, selv at tage sig af de Børns Undervisning, som ere betroede til deres Omsorg.“

Referenten Biskop Mynster aabner Forhandlingerne med et Foredrag, hvori han paa det Bestemteste fraraader

Forsamlingen at tage noget Hensyn til Provst Plesners Forslag. Han mener, at „det vilde være meget beklageligt, om Ordningen af Undervisningsvæsenet paa Færøerne skulde udsættes af saadanne Hensyn.“

Hans Højærværdighed

„skjønner ikke heller, hvorfor en saadan Udsættelse paa nogen Maade skulde være fornøden. Den kgl. Commissarius har allerede gjentaget, hvad i Motiverne er anført, at man har indhentet Erklæring fra en Forsamling af de færøiske Embedsmænd. Nu er det almindelig bekjendt, at de allerfleste Præster paa Færøerne leve i en sønkelig Forstaaelse med deres Menigheder, og det kan da ikke let antages, at Præsterne skulde fremsætte eller bifalde Forslag, som strede imod det almindelige Ønske paa Derne.“

Hvad denne atter og atter, saavel i Udkastets Motiver, som af dettes Forsvarere i Folkeraadet, paaberaabte „Forsamling af færøiske Embedsmænd“ angaaer, da skulle vi længere henne derover anstille nogle nøjere Betragtninger, og skulle altsaa, for at undgaae ufornøden Gjentakelse, her indskrænke os til den ene Bemærkning, at man paa denne Maade ogsaa maa benægte Fornødenheden af de her i Landet oprettede Landcommunalraad, hvilke efter samme Theori godt kunde og vel endogsaa helst burde undværes, naar man kun henvendte sig til vedkommende Præster, for at faae Folkets Mening at vide!

Hans Højærværdighed formener desuden, at:

„isvrigt vilde næppe noget Amtsraad eller Communeraad bringe et andet Grundlag i Forslag; men de vilde snarere tiltraade det, som foreligger, med de af Comiteen derved gjorte Modificationer.“

En saadan Foregriben af Folkets Mening og en slig, hos Autoriteterne kun altfor almindelig, Tro paa egen Ufejlsbarhed vil vist næppe finde synderlig Gjenklang i vore Dage og kan derfor rolig lades staae ved sit Bærd.

Efter Biskop Mynster tog Cancelliraad Hunderup Ordet og holdt et Foredrag, der maa gjøre det i høj Grad uforklarligt, at han vedbliver at stemme for Committeeens og mod Provst Mesners Indstillinger, dem han i Grunden paa det Bedste understøtter, og det bliver først da nogenlunde fatteligt, naar man veed, at dette Medlem gjentagende yttre, at han anseer den af ham selv i Committeeen foreslaaede Indretning af Thorshavns Skole som det allervigtigste Punkt i hele Sagen, saa at han, da Committeeen havde vist ham den Villighed at optage dette hans Forslag i sin Betænkning, ikke tog det saa nøje med hvad han ellers kunde have imod Udkastet og Committeeens øvrige Indstillinger. Han udtaler sig da som følger:

„Jeg tillod mig under den foreløbige Behandling at yttre, hvilke Betæneligheder jeg nærer ved Udkastets Emanation som Lov i dets nærværende Form,*) og jeg skal med Hensyn hertil kun gjentage, at jeg i Betragtning af det færøiske Folks hele Tankemaade og Character, maa ansee en Lov, der ved Tvangsmidler og Straffebestemmelser vil fremtvinge Folkets Dplysning, for aldeles uhensigtsmæssig og utilraadelig. Paa Færøerne har Ungdommens Undervisning hidtil i Regelen været overladt til Forældrenes egen Omsorg, og det er derfor paa en vis Maade blevet en Grundanskuelse hos dem, at betragte deres Børns Undervisning ikke blot som en Pligt, men som en hellig Ret, hvormed ingen Anden har Noget at gjøre. Ungdommens religiøse Undervisning, hvilket jo dog er Hovedsagen, er derhos paa saa mange Maader sammenknyttet til Familielivet, at jeg vilde ansee det for lidet ønskeligt, ved en alfor raff Indgriben fra Autoriteternes Side, at forstyrre dette Forhold. At Ungdommens Undervisning heller ikke bliver slet besørget paa denne Maade, viser Erfaringen; thi Enhver, som har haft Lejlighed til at gjøre sig bekendt med Til-

*) Disse Ord ere saaledes udmærkede i Stændertidenden.

standen, maa erkjende, at den færøiske Almue i aandelig Udvikling fuldkomment kan sættes ved Siden af, ja turde maaskee endog i en vis Henseende sættes over den danske Almue. Den højtagede egl. Commissarius har under den foreløbige Behandling hertil erindret, at Sagen paa det Omhyggeligste er bleven overvejet, navnlig af en Forsamling, hvori de civile Embedsmænd og Landets Præster havde Sæde, og at det saaledes er uantageligt, at disse Mænd, som maae kjende Districternes Larv og Beboernes Tænkemaade, skulde have afgivet deres Betænkning, uden at tage Hensyn til samtlige disse Omstændigheder. Jeg har al mulig Agtelse for disse Mænds Dygtighed, og jeg tvivler ikke i mindste Maade paa, at de jo paa det Samvittighedsfuldste have overvejet denne Sag; men jeg skylder dog Sandheden aabent og ærlig at erklære, at, naar jeg skal dømme efter Lovudkastet, saaledes som det foreligger, da synes det virkelig som om man nærmest har havt for Dje at indføre et **dansk***) Skolevæsen der paa Landet, og at man, i sine Bestræbelser herfor, er kommet til ikke at tage saa meget Hensyn til Beboernes Tænkemaade og hele Landsretning, som efter min Overbevisning kunde have været at ønske."

Skjøndt disse højt mærkelige Ytringer heel vel kunne tale for sig selv og imod det urimelige Indfald at ville indføre et saa oplyst og lærvilligt Folks Undervisning i det foreslaaede Reglements unaturlige Spændetrose, og mod dette Folks Billie at fratage det den „hellige Ret“ og naturlige Pligt, det paa en saa herlig Maade hidtil har benyttet og opfyldt, — saa kunne vi dog ikke undlade her at ledsage de anførte Udtalelser med et Par Smaa bemærkninger, der navnlig skulle paapege den øjensynlige Modsigelse, der finder Sted mellem Cancelliraad Hunderups Præmisses og det Resultat, han til Trods for disse vil komme til. Det ærede Medlem ikke „gjentager“, — thi han har ikke sagt det før — men

*) Dette Ord er udmærket i Stændertidenden.

yttrer, at han, „i Betragtning af det færøiske Folks hele Tænke-
 maade og Character, maa ansee en Lov, der ved Tvangsmid-
 ler og Straffebestemmelser vil fremtvinge et
 Folks Dplysning, for aldeles utilraadelig;“ og dog vil
 samme Medlem anbefale et Lovbud der, selv om de af
 Comiteen foreslaaede Endringer alle foretoges, endda, om
 end i en mindre Grad end om Udfastets Bestemmelser bibeholdtes
 uforandrede, „ved Tvangsmidler og Straffebestem-
 melser vil fremtvinge et Folks Dplysning!“ Endvidere er-
 kjender det ærede Medlem det for en „Grundanskuelse“ hos
 Færingerne at betragte deres Børns Undervisning ikke blot
 som en Pligt, der paaligger, men som en „hellig Ret“, der
 tilkommer dem, hvilket navnlig skal gjælde om den religiøse Un-
 dervisning; og anseer det selv for „lidet ønskeligt at forstyrre
 dette Forhold ved en altfor rask Indgriben fra Autoriteternes
 Side;“ han bevidner, at „Ungdommens Undervisning heller
 ikke bliver slet besørget paa denne Maade,“ men at tværtimod
 „den færøiske Almue i aandelig Udvikling fuldkommen kan sæt-
 tes ved Siden af, ja turde endog i en vis Henseende sættes
 over den danske Almue;“ men desuagtet troer han ikke at
 burde istemme med Provst Plesner, at „Sagen presserer
 ingenlunde!“ Desuagtet beder han Regjeringen, uden først
 at høre Folkets Mening, at tillade sig et om end efter hans
 Mening ikke „altfor rask,“ saa dog saare væsentligt Indgreb
 i hvad Færingerne — vistnok med fuld Foje — ansee for
 deres naturlige og „hellige Ret“! En ligesaa besynderlig
 Modsigelse ligger der i, at det ærede Medlem, skjøndt han
 „skylder Sandheden aabent og ærligt at erklære“, at baade
 Regjeringen og de af den raadspurgte danske Embedsmænd
 oppe paa Derne synes at have havt til Hensigt at indføre et
 dansk Skolevæsen deroppe, uden at tage tilbørligt Hensyn
 til Indbyggernes „Tænkemaade og Aandsretning“, — saa

dog ikke finder det fornødent, efter Provst Plesners Forslag, at oppebie at høre disses Mening før dette „danste“ Lag lægges paa deres Skuldre, og det endstjøndt han har maattet indrømme, at der ingen Grund kan være til at forhaste sig!

Efter disse mærkelige Erklæringer, der højroftet vidne imod den Sag, han ellers vil understøtte, gaaer Cancelliraaden over til at opponere mod Provst Plesners Amendementer. Angaaende det Første af disse: „at Lovudkastets Emanation udsættes, indtil de færøiske Communer ere hørte“, kan det fgl. Medlem for Færøerne, uagtet de af ham selv gjorde Erklæringer, uagtet han ønsker, at Færingerne snart maae erholde et ordnet Communalvæsen, og uagtet han „maa være enig med den ærede Deputerede i, at Færingerne kunne have et billigt Krav paa gjennem et saadant Organ at erholde Lejlighed til at udtale sig over denne Sag;“

— han kan uagtet alt dette

„dog ikke andet end ansee det utilraadeligt at udsætte Lovens Emanation indtil dette er blevet opnaaet, siden det dog maa indrømmes, at en Trang til et ordnet Skolevæsen er tilstede.“

Lad hvo som vil forsøge paa at skaffe Fred og Enighed tilveje mellem dette ærede Medlems hverandre paa Liv og Død bekæmpende Ytringer i denne Sag; vi skulle vel vogte os for at indlade os paa dette, selv for den bedste Dialectiker højst vanskelige Hverv; vi skulle blot tillade os den Bemærkning, at det ikke ret sees, hvad det er for en „Trang“ til et ordnet (d. v. s.: tvungent) Skolevæsen, der saa kjendelig skal være tilstede. Er det en objectiv eller en subjectiv Trang? Skal det være det Første, da troe vi at Hr. H.s egne Ord noksom modbevise denne Sætning. Skal det derimod være det Sidste, af hvem føles da denne Trang? Af den forrige Amtmand, der har foreslaaet, og de nuværende

Embedsmand, der have bifaldet det foreliggende Udfast? Er det overhovedet en Trang til at faae Skolevæsenet **over** sig eller til at faae det **under** sig? Der findes ikke i Sagens Behandling i Stænderne nogen Besvarelse af disse Spørgsmaal, og vi skulle derfor lade dem staae ved sit Bærd, og gaae over til at betragte en Yttring af det samme ærede Medlem, der følger umiddelbart efter den om „Trangen“. Det hedder da:

„Dersom der var Grund til at forudsætte, at Dyrettelsen af faste Skoler paa Landet med Strængighed vilde blive gennemført, vilde Forholdet vistnok have stillet sig anderledes for mig.“

Dette er den bedste Commentar til en Lov, naar den udgaaer fra dennes egne Forsvarere: at dersom den blev strængt gennemført, saa var det en ganske anden Sag, saa vilde de af al Magt sætte sig imod den; men „nu tør det haabes, at der fra Regjeringens Side vil blive draget Omfarg for,“ at den vil blive anvendt med „Varsomhed“. Det vil sige: man giver sig — her endikke sig selv, men Andre, nemlig Færingerne — godvillig i Evangstrosjen, paa Amtmandens eller Præstens Raade, i det Haab, at Bedkommende vel ikke ere saa stemme, som de see ud til; man lader det staae i den Lov, man anbefaler, at Dernes Indbyggere skulle være pligtige til at bygge Skoler, at skatte til Skolelærerne og blindt betroe dem deres Børn, som de ligesaa godt kunde og langt hellere vilde selv undervise; altsammen i det Haab, at denne Lov ikke „med Strængighed vil blive gennemført.“ Vi skulle her ikke indlade os paa det almindelige Spørgsmaal, der frembyder sig: om det virkelig skulde være en authentisk Forklaring af Lovsbegrebet, at en Lov, det er nu saadan et farligt Dyr, som man maa være bange for skal gjøre Ulykker, og derfor maa bede Regjeringen passe paa, eller om man ikke isaafald helst maatte holde reent op med at frembringe flere af den

Slags Uhyrer, og i den Sted een Gang for alle bede Regjerin-
gen gjøre ved os og vore Børn hvad den finder for godt;
— men skulle nu gaae videre i Terten, og ved Resten af
det ærede Medlems Tale kun bemærke, at han ogsaa erklærer
sig imod Provst Plesners subsidiaire Indstilling, der dog blev
antaget af Forsamlingens Majoritet, efter at intet andet
Medlem havde yttret sig imod den.

Efter det fgl. Medlem for Færøerne tog Færingernes
Talsmand Ordet, for deels nærmere at begrunde sine stil-
lede Amendement, og møde de mod dem gjorte Indvendinger,
og deels at fortsætte sit ved Tidens Anaphed ved
den foreløbige Behandling afbrudte Foredrag. Forsaavidt
som Provst Plesners Ytringer specielt angaae Punkter i
Commissarii Tale under den foreløbige Behandling, ere de
alt anførte ved Referatet af denne. Læseren vil erindre, at
Provst Plesner, første Gang han ved den foreløbige Behand-
ling tog til Orde i denne Sag, bebudede et Amendement
om, „at det færøiske Sprog maatte være det sædvanlige Un-
dervisningsprog udenfor Thorshavn-Skole.“ Dette Amende-
ment fandtes imidlertid ikke paa Listen af dem, han virkelig
stillede, og i denne Anledning yttre han sig nu saaledes:

„Naar jeg er afstaaet fra Forslaget om det færøiske Sprogs
Benyttelse som Skolesprog ved Undervisningen i Skolerne udenfor
Thorshavn, da er det hverken fordi jeg anseer det som ligegyldigt
for Færingerne, der naturligtviis have Forkjærlighed for deres
Modersmaal, eller fordi jeg troer, at Færingerne, som den højt-
agtede Referent har yttret, betragte det danske Sprog paa en
Maade som et helligt eller højere Sprog, — thi dertil bruges
det vel altfor meget i det daglige Livs verdslige Handeler, —
eller fordi det i den suderøiske Dialect oversatte Mathai Evange-
lium ikke finder Afsetning, eller fordi de færøiske Embedsmand,
der sandsynligtviis forudsatte (??) at Skoleundervisningen paa
Færø nødvendigviis maatte i de fleste Tilfælde gives paa Færøisk,
ikke have fremhævet dette Punkt, ja endogsaa ganske have forbi-

gaaet det; — men fordi jeg er enig med den højtagede kgl. Commissarius i, at det færøeske Sprog, der ikke har nogen Litteratur eller andet fast Holdpunkt, næppe vil blive constant, især dersom Folket, som dog Udsigterne ere til, kommer i hyppigere og nærmere Berørelse med andre Folk, end Tilfældet hidtil har været. Jeg skulde, om Anordningen emanerede, blot ønske, at det maatte tilkjendegives, at det færøiske Sprog er et ej allene tilladt, men ogsaa befalet Sprog i Skolen, hvor det dog ikke kan undværes."

Endskiøndt Provst Plesner saaledes ikke frafalder sin Mening om Færingernes naturlige Ret til at faae deres Børn underviste paa deres Modersmaal, og skjøndt han endnu „ønsker“ at det, saafremt Anordningen skulde emanere, „maatte tilkjendegives, at det færøiske Sprog er et ej allene tilladt, men ogsaa befalet Sprog i Skolen,“ saa har han dog ikke villet staae paa, at faae det optaget i Anordningen, fordi han mener, at dette Sprog dog ikke vil kunne holde sig. Vi kunne i dette sidste Punkt ingenlunde være enige med den højtagede Taler, da vi aldeles ikke kunne tvivle om, at dette Sprogs Bestaaen vil kunne sikkes, og dets allerede nu ingenlunde ringe ideelle Betydning i Norden vil stige endnu højere, saafremt kun Færingerne selv snart maa vaagne til Bevidsthed om og Følelse af hvad det er at eje og — hvad det er at miste et Modersmaal, og de andre skandinaviske Folk, og da nærmest det Danske, istedenfor at undertrykke, vil understøtte Bestræbelserne for at hævde det færøiske Sprog i dets naturlige, hellige Ret: som Kirkesprog, Retsprog, Skolesprog og til en vis Grad ogsaa Skriftsprog, hvort det er Folkesprog. Amendementet burde upaatvivlelig være stillet og bragt under Afstemning, om ikke for Andet, saa for at det kunde sees, om noget Medlem af Forsamlingen, som havde stemt for Danstiens Ret i Slesvig, vilde stemme mod Færøiskens Ret i

dens Hjemstavn. Selv om det var kommet til udtryffeligt at staae i Forordningen, at Færoist, saalænge det var Folkesproget, ogsaa skulde være Skolesproget, turde det være tvivlsomt, om det paa den isolerede Dgruppe med fremmede Embedsmænd, der have saa godt som Hals og Haand over Indbyggerne, uden at disse have noget lovligt Organ, det de under de øvrige bestaaende Forhold vel næppe turde vove at druge til Klage over deres naadige Herrer, Embedsmændene, om det her vilde blive bragt i Udøvelse; men Saameget tør man vel med Sikkerhed antage, at naar det kun staaer som et af en enkelt Stænderdeputeret udtalt Ønske, da vil det ikke kunne udøve mindste Indflydelse paa hvilken Plads, Færingernes Modersmaal vil faae, — eller beholde — ved deres Børns Skoleundervisning.

Da det allerede noksom har vüist sig, hvor megen Ret Embedsmændene paa Færoerne troe at kunne indromme Landets Sprog i Landets af dem bestyrede Skoler, saa fræver vistnok den simpleste Retfærdighed, at der, om Regjeringen virkelig, uden først at høre Færingernes Mening, skulde lade Udkastet træde i Kraft, maatte i dette blive optaget en Bestemmelse, som den af Provst Plesner antydede, saa at det dog ikke fremtidig overlades til Embedsmændene at vedblive med af Fordom eller Eigegyldighed at tilfidesætte og forurette og efterhaanden udrydde det for dem fremmede, men derfor lige uantastelige og for Færingerne lige dyrebare Sprog.

Vi skulle nu vende tilbage til Referatet af Provst Plesners Tale. Efter, som forhen anført, med Kraft og Varme at være imødegaaet nogle af Commissarii Uttringer under den foreløbige Behandling, vedbliver han:

Jeg skal nu gaae over til Udkastet og fortsætte det Foredrag, som jeg maatte afbryde under den foreløbige Behandling, men skal dog først bringe i Grindring, hvorledes den eneste stedlyndiae

Deputerede her i Salen har i sit Foredrag forleden, og tildeels ogsaa idag, yttret sig i samme Retning som jeg og stadfæstet mine Ytringer om de locale Forhold, hvilke jeg desuden har støttet deels paa trykte Beretninger om Færøerne, deels paa meddeelte Dplysninger af stedkyndige og aldeles paalidelige Mænd. Jeg beder Forsamlingen bemærke, at jeg ikke forlanger Lovudkastet taget tilbage, men udsat eller for en Tid henlagt, der dog ikke behøver at være lang, naar man vil udføre, hvad vi af den højtagtede egl. Commissarii Ytringer tør antage at være hans Majestæts Hensigt, nemlig at forunde Færingerne en passende Communalindretning; men en Udsættelse, som er gavnlig, er jo ogsaa tilraadelig, og Sagen presserer ingenlunde.*) Det staaer sig ikke slet med Dplysningen paa Færø; meget mere er den i flere Retninger god, og jeg skal til Stadfæstelse af denne Dom tillade mig at gjøre Forsamlingen bekendt med Præsten Landts Ytringer desangaaende i hans Skrift om Færøerne, Pag. 440 og 41 (3: de forud citerede Steder), hvor han med Hæder omtaler Færingerne for deres forstandige Sind, gode Dplysning og andre Egenheder. Dmtrent saaledes forholder det sig endnu, og altsaa er det slet ikke nogen Gjenstand, der behøver at paaskyndes, som her handles om; men den taaler meget vel at vie, indtil den kan paa en ret tilfredsstillende Maade vorde behandlet og fuldført. Derimod er det, som jeg ogsaa med flere Grunde har godtgjort under den foreløbige Behandling, baade billigt og nødvendigt, at Færingerne høres i denne dem saa vigtige Sag. — — — Naar Udkastets § 17 henlægger Tilsynet med Børnenes Kirkegang under Skolelærerne og saaledes unddrager Huusfædrene og Huusmødrene dette, da troer jeg, at Færingen føler sig krænket i sit Familieforhold, og at man skader, hvor man vilde gavne. Som bekendt tager Færingen, der selv i Almindelighed er meget gudfrygtig og gjerne besøger Kirken, tidligen sit Barn med derhen. Hvad der saaledes i den højeste Sag, Religionens, gjøres af fri Villie og Kjærlighed, skulde man ikke bringe ind under Tvangsforhold, til Skade for den gode Sag. Enhver veed jo, hvorledes man kan tabe Lyst og Glæde i en Gjerning, som frivillig og gjerne blev udført, naar den berøves sin Frivilligheds Character, og jeg befrygter, at denne Erfaring ogsaa i det omhandlede Tilfælde vil stadfæste sig, og at det vil blive til et aandeligt Tab, at Tilsynet

*) Udmærket i Stændertidenden.

med Børnenes Kirkegang drages fra Familien til Skolelæreren. Jeg for min Deel kan bevidne, at Skolebørnenes Tilstedeværelse i Choret under Gudstjenesten har langt mindre Værd, langt mindre gavnlig Indflydelse paa Barnets Sind, end dets Ophold der ved Faderens eller Moderens Side. Med Vished tør jeg sige, at den 17de § vil være Færingerne meget imod."

Denne 17de §, hvorimod hverken „de færøiske Embedsmænd“ eller Comiteen har havt det Mindste at indvende, lyder saa:

„Forældrene skulle være pligtige at lade de ældre Børn, navnlig de, som have fyldt det 12te Aar, stittig besøge Kirken og bivaane Gudstjenesten, og bør Skolelæreren have Tilsyn med, at Forældrene opfylde denne Forpligtelse."

Denne hos os kun altfor velbekjendte Kirketvang bliver dobbelt forargelig, naar de Folk, paa hvem den skal anvendes, ere vante til at betragte Religionen som en Salighedsfag, som et Forhold mellem Gud og dem selv, ikke som en borgerlig Forpligtelse. Og denne Bestemmelse forsværer Sællands Biskop med disse Ord:

„Saadanne Smaating, som Bestemmelserne om Skoletiden og om at Skolelæreren skal have Tilsyn med Børnenes Kirkegang, fortjene næppe at omtales. — — At Skolelæreren skal holde Børnene til at gaae i Kirke, er vist noget, som allevegne bør finde Sted. Jeg tvivler ikke paa, at jo Færingerne holde deres Børn til Kirke; men hvis dette, og navnlig i Thorshavn, hos Nogle ikke skulde være Tilfældet, er det dog vistnok aldeles rigtigt, at Skolelæreren har Tilsyn dermed."

Det er klare Ord, som ikke trænge til nogen Commentar. Hans Højærværdighed mener, at man kan gjøre Folk gudfrygtige, ja vel endogsaa salige, ved at drive dem i Kirke; men vi appellere rolig med Provst Plesner til Enhvers Erfaring, om han har seet Religjositet fremmet ved Svøben, eller om han ikke snarere har maattet sande det gamle Ord: Man kan nøde Faar til Bænds, men ikke til at drikke.

Provst Plesner vedbliver:

„Af § 48, Nr. 6 og 7 sees, at man venter eller forudsætter frivillige Gaver og Legater til Skolevæsenet. Men, for at opnaae dette, maa Skolen ordnes efter Færingernes Tarv og Trang, og Indretningen gjøres dem behagelig og kjær, ved at tilstede dem en passende Indflydelse paa dens Indretning og Ordning, ved at høre dem i denne Sag. — — — Ved at drive meget paa Dmgangsskolelæreres Fremkomst, vil man angribe Hjemmeundervisningen i dens Rod, — — og naar man sætter en ufuldkommen Skoleindretning i Familieundervisningens Sted, da mener jeg, at Skaden bliver dobbelt. Maatte mine Amendements vinde først Forsamlingens og dernæst Regjeringens Bifald, da haaber jeg, at Skolevæsenet vilde ordnes paa en for Beboerne kjærere, med alle Forholdene bedre passende Maade; som den første Frugt af et Communalvæsen vilde det længe beholde en høj Plads i Færingernes Grindring; og ordnet ved Beboernes Raad, efter de locale Omstændigheder, vilde det vinde en Fasthed og Bestandighed, som det ellers maa savne.“

Næst efter denne Taler optræder Kjøbmand Schou, og understøtter Comiteen ved at gjentage den gamle Historie om, at man har jo spurgt Embedsmændene:

„Jeg maa finde det betænkeligt, saaledes som han (o: Plesner) har foreslaaet, at udsætte Anordningens Emanation, indtil først Communerne paa Færøerne ere blevne hørte, og jeg kan heller ikke finde dette nødvendigt, da Regjeringen allerede har indhentet de fornødne Oplysninger, idet Skoledirectionen og Embedsmændene paa Derne, navnlig Præsterne, have været hørte. Det sees ogsaa af Motiverne til Udkastet, at dette nærmest er udgaaet fra den daværende Amtmand, som altsaa har fundet det rigtigst, at et saadant udkom, ligesom ogsaa den herværende fgl. Deputerede for Færøerne har anbefalet Udkastets Emanation.“

Mange smukke Autoriteter: Amtmand, Skoledirection, Embedsmænd, fgl. Deputeret for Færøerne! Hvad skulde det da være værd at spørge Færingerne selv om deres Mening!

Herefter „tillader“ Comiteens Medlem Secretair Wolff „sig at gjøre nogle almindelige Bemærkninger.“ Ikke heller han

„kan andet end antage, at Sagen er bleven tilstrækkeligen behandlet paa Færøerne, og at umuligen Præsterne, der jo, som det er tilstaaet, staae i et nøje og velvilligt Forhold til Beboerne, ikke skulde have taget disses Tarv tilstrækkelig i Betragtning.“

Han gjentager desuden hvad Commissarius før sagde om, at da det tvungne Skolevæsen her i Landet blev indført, da var der ingen Slags Communalraad at spørge tilraads, og vi have dog Intet at klage, mener Secretair Wolff.

Den fgl. Commissarius begynder nu sin Tale med at indrømme, at „det er vist nok, at nærværende Forsamling mangler den Kundskab til de locale Forhold paa Færøerne og til Færingernes Character, som kan være fornøden for at have en sikker Dom om Hensigtsmæssigheden af den Indretning af Skolevæsenet, som er Gjenstand for Udkastet. Men de derhen hørende Dplysninger har Regjeringen søgt at skaffe sig, saa godt som Forholdene tillade, og Sagen er derefter gennemgaaet af de Regjeringscollegier, som dog kjende noget til de færøiske Forhold.“

Endvidere mener Commissarius, at det vilde være saa meget mere utilraadeligt at oppebie Afhørelsen af Folket, hvem Forordningen gjælder, som man deels endnu ikke veed, hvor snart det vil kunne erholde communale Indretninger, og deels fordi det er

„ikke sandsynligt, at de mindre Communer bestaae af saadanne Medlemmer, som have det Overblik over Forholdene og de almindelige Synspunkter, som ere fornødne for at indføre et hensigtsmæssigt System for Skolevæsenet.“

Disse Commissarii Itringer ere, som man seer, rettede imod Provst Plesners sidste Tale, hvori denne Deputerede (som anført ved Referatet af Commissarii Tale ved den foreløbige Behandling,) raader Forsamlingen til at udsætte sin Betænkning om Sagen, fordi den, uden alle Dplysninger fra Folkets Side, kun kan afgive „et purt Tillidsvotum,“ grundet

paa Regjeringens Dom og Embedsmændenes Erklæringer, og et saadant Tillidsvotum troer han ikke, Regjeringen kan ønske. Nu underretter imidlertid Regjeringens Organ Forsamlingen om, at et saadant „Tillidsvotum“ til Regjeringens Dom, eller da egentlig til „de færøiske Embedsmænds“, fra hvem Regjeringen dog maa hente hele sin Kundskab til Forholdene, netop er hvad denne ønsker. Da det ellers hører til de simpleste og almindeligst anerkjendte Retsregler, at man ikke dommer i en Sag, før man har hørt begge Parter, saa er det forbausende, at den kgl. Commissarius kan vedblive at pukke paa, at Sagen er tilstrækkelig drøftet paa Færøerne, da Embedsmændene jo ere adspurgte; Embedsmændene, der aabenbar ere Part i Sagen, som de, der skulle have Skolevæsenet under sig; men den anden Part, den der skal have dette over sig, den behøver man altsaa ikke at afhøre! Repræsenteres det færøiske Folk virkelig af sine Embedsmænd, omendssjøndt de ere Fremmede, hvor meget mere maa da ikke det danske Folk have sine naturlige Repræsentanter i sine Embedsmænd, der dog sædvanlig ere Landets egne Børn! Men hvortil da alle de folkevalgte Sogneforstanderskaber, Amdsraad, Borgerrepræsentationer og Stænderforsamlinger, naar Folket allerede er repræsenteret af sine Bisper og Amtmænd, Præster og Herredsfogder? Disse Spørgsmaal tillade vi os at henstille til de ærede Stænderdeputerede, som fandt, at Færingerne nok kunde ansees for repræsenterede af deres danske Embedsstand. Vi maae imidlertid stadig formene, at om end Sagen var gjenemgaaet af endnu een Gang saa mange „Regjeringscollegier“, saa vilde det Folk som Sagen nærmest angaaer deri kun finde en daarlig Erstatning for den fuldkomne Forbigaaelse af det ved Forhandlingerne om dets maaskee vigtigste Anliggende.

Efter Commissarius taler Referenten Biskop Mynster

og finder naturligtviis nu saa lidt som før, at der er mindste Anledning til at vente paa Færingernes Mening. Med Undtagelse af den allerede anførte Yttring om Skolebørnernes Kirkegang, gjælder denne Tale det os her uvedkommende Spørgsmaal om den større eller mindre Udvidelse af Thorshavn-Skole, og hermed slutter Discussionen.

Ved den derpaa følgende Afstemning blev Udkastets Emanation som Lov, med de af Comiteen foreslaaede Ændringer, tilraadet af Forsamlingen, og Provst Plesners principale Amendement om Udsættelse heraf indtil Færingerne selv vare hørte, forkastet med 40 Stemmer mod 19. Sammes mindre betydelige, subsidiaire Amendement blev antaget med 30 Stemmer mod 29.

Vi have nu seet, hvorledes denne Sag, der paa det Nøjeste angaaer det paagjældende Folks naturlige Ret og helligste Interesser, er bleven behandlet i et fremmed Folkeraad, hvori det savner al Repræsentation — et Folkeraad, hvis Medlemmer, paa en enkelt Undtagelse nær, maae erkjende deres fuldkomne Mangel paa det Kjendskab til Forholdene, hvorpaa en paalidelig Dom i en saadan Sag dog ene kan grundes. Vi have seet, at denne Forsamlings Majoritet ikke undsaae sig ved, med Afvisning af den gjorte Begjæring om at udsætte sin Dom indtil man ogsaa havde hørt ikke blot dem, der skulle byde, men ogsaa dem, der skulle lyde, — at bryde Staven over den sidste Rest af et ædelt Folks endnu aldrig misbrugte Frihed og indvie dets Sprog og Nationalitet til en voldsom Død.

Vi have seet, at alle Vidnesbyrd stemme overeens i, at den ved Hjemmeundervisning opdragne færøiske Landalmue i Dplysning og Sædelighed staaer højere end den ved

et heelt organiseret Tvangsskolevæsen optrukne danske; ja, vi have endogsaa seet det uimodsagt yttret i Stændersalen, at Dplysningen tildeels er begyndt at gaae tilbage, netop ved de af Embedsmagten egenmægtig gjorte Forsøg paa med Tvang at oversflytte Undervisningen fra Forældrene til visse af den beskaffede Lærere, og vi maa paa det Bestemteste formene, at et saakaldet „ordnet Skolevæsen“ paa disse Der, i det Mindste for Tiden, er ikke blot unødvendigt, men ogsaa absolut skadeligt for Indbyggernes Dplysning, selv om herved sees bort fra den unationale Retning, som derigjennem vil gjøre — ja, har allerede gjort — sig gjældende; sees bort fra den Forstyrrelse af det for Børnenes hele aandelige og da fornemmelig deres religiøse Udvikling saa vigtige, og i sig selv saa skjønne og naturlige Forhold, at det er af deres Forældre og ikke af Fremmede, de erholde deres første og for hele Livet betydningsfuldste Dannelse.

Vi have seet, at der hverken i Udkastets saakaldte „Motiver“ findes, eller under Forhandlingerne er fremkommet Noget, der ligner eller blot skulde ligne en Grund til denne Foranstaltning. Der er vel faldet nogle Ytringer om den paatiængende Nødvendighed af en „Ordning“ af Færøernes Skolevæsen; men Ingen af de ærede Herrer har rykket ud med, hvori vel denne Nødvendighed bestaaer. Man kan ikke faae Andet ud deraf, end at de færøiske Embedsmænd ønske det, det er deres dybtfolte „Trang“ til at faae et Skolevæsen under sig, som Regjeringen er kommet imøde. Naar der foreslaaes noget Nyt indført, da skulde man troe, at det Gamle var raaddent, og duede ikke mere, eller at man havde noget Bedre at sætte isteden; men forsaavidt det Gamle er den Frihed, Færingerne efter Loven have til selv at sørge for Undervisningen, da er det bitterligt, at dette Gamle (o: Friheden) har ført til langt glædeligere Resultater, end

det Nye (o: Tvungen) har gjort, hvor det er blevet længe nok prøvet; idet Dplysningen, som ofte anført, staaer højere der end her. Deri ere vi imidlertid ganske enige med Udfastet og dets Forsvarere: at der er en paatrængende Nødvendighed i at foretage en Forandring i Underviisningsvæsenet deroppe, ikke i det Gamle, det der efter Loven burde bestaae, men i det Nye, som man uden Lov, og altsaa ulovlig, har stærkt begyndt paa at indføre; og denne Forandring skulde da bestaae i, ikke ved Lov at berøve Indbyggerne den Frihed, som man for nylig har begyndt med Magt at fratage dem, men derimod at gjengive dem og fremdeles at hævde den lovlige Frihed, som er deres hellige Ret, den Ingen skal kunne besyldte dem for at have misbrugt.

Selv om vi ansaae et tvungent Skolevæsen for at være den største Lykke for Færøerne, saa maatte vi dog vedblive vor Paastand: at Færingerne have gyldigt Krav paa at høres, før en Lov desangaande udstedes. Færingerne maae, med deres erkjendte „meget mærkelige Uddannethed i aandelig Retning“, vel anses for tilfulde at have den „Modenhed“, som Lovgiveren har forudsat hos den danske Landalmue, da han for fire Aar siden til dennes Gavn og Glæde gav hvert Amt, ja hvert Sogn sit lovlige Organ, hvorigjennem Folket kan udtale alle sine Meninger og Duffer. Ligesom det da er et billigt Forlangende, at Færingerne snart gjøres delagtige i en Communalindretning der, navnlig for en saa fjernt fra Regeringens Sæde liggende Landsdeel, er af den meest isjnefaldende Betydning, — saaledes synes de ogsaa fornemmelig i en Sag, som den omhandlede, der paa det Nøjeste angaaer og berører ethvert Individ's Frihed, hans aandelige, saavelsom hans borgerlige Liv, at have et retfærdigt Krav paa at høres, Krav paa, at man dog i det Mindste vil vide og veje deres Mening, før man spænder

dem i Aaget. Det er da endnu vort Haab, at Regjeringen, gjort opmærksom herpaa baade i og udenfor Stænderne, vil i denne Sag vise en større Liberalitet end den roeskildske Forsamlings Majoritet, og vil give ikke blot som hidtil Embedsmændene, men ogsaa Folket, Lejlighed til frit at udtale sig om Sagen. Skulde Færingerne da, som deres højærværdige Biskop saa dristig forudsætter, selv ville udbede sig det af deres Embedsmænd ønskede og foreslaede og paa egen Haand forsøgte, tvungne „danste Skolevæsen“, — saa maae de overlades til deres Skjæbne, saa maae de finde sig i Følgerne; men skulde de derimod vove at være af en anden Mening: frabede sig Tvungen, og bede om Forlov til efter gammel Skik selv at besørge deres Børns Undervisning, da kan Regjeringen ikke Andet end at tilstaae dem dette simple Forlangende og, i det Mindste saalænge til det skulde vise sig, at Undervisningen paa denne Maade blev forsømt, lade det være en fri Sag, om en Mand vilde sende sine Børn i de Skoler, som den maatte finde for godt at oprette, eller modtage en omgaaende Skolelærer. I alt Fald vilde Regjeringen, efter at have hørt Færingernes Mening, kunne baade have og give bedre Grunde for sit Forslag end den, der er den Gæste vi formaae at finde: den, at frie Færøernes forhenværende og nuværende Embedsmænd fra den ubehagelige Stilling, som Selvtægtsmænd, der have tiltaget sig Ret til at paanøde Færingerne en tvungen Undervisning, hvortil de aldeles ikke trænge, og som de aldeles ikke ønske; thi at det ikke er Grund nok til at gjøre Hvilketsomhøjest ved Andenmand: at Tredjemand beder derom, det synes just ikke vanskeligt at fatte.

Vi have i det Foregaaende bemærket, at Færingerne have fra gammel Tid af havt en vigtig folkselig Institution, den saakaldte Laugret, hos hvilken Embedsmændene aarlig

maatte saa at sige løse deres Studsmaal, og fra hvilken Folkets Klager saavel som dets Dnsker kunde naae Thronen. Denne Laugret eller dette Laugthing ophævedes 1816, rimeligviis paa Forslag af Embedsmændene, der helst vilde raade ene og ucontrollerede, og som da ogsaa siden have været Dernes uindskrænkede Herrer; saa vil man bie med at give Færøerne communale Indretninger indtil de foreslaae det, saa maae nok de Færinger, hvis Dsne nu ere aabne, ikke vente at see det. Ligesom da Færingerne for 30 Aar siden fratoges deres folkelige Organ, saaledes vare de 10 Aar tilforn berøvede en anden Institution, der var af ikke liden Betydning for dem, idet den lærde Skole, der siden Reformationen havde været i Thorshavn, blev nedlagt ved fgl. Resol. 1805. Denne Skole har vel ikke havt nogen Indflydelse paa den almindelige Dplysning, men den gjorde det muligt for Landets Børn ogsaa at skaffe sig Adgang til nogle af Landets Embeder. Om end største Delen af Embedsmændene, saavel geistlige som verdslige, siden Reformationen have været Danske, saa har der dog i de forløbne Aarhundreder bestandig været adskillige indfødte Præster, ligesom ogsaa blandt flere civile Embedsmænd Laugmanden bestandig var en Færing. For Tiden findes der derimod i Dernes Embedsstand kun een eneste Indfødt, en Præst, der har maattet leve sin meste Tid hernede, for at naae denne Stilling. Efter det forelagte Udkast skulde nu denne nedlagte Skoles Formue anvendes til Almueskolevæsenet, men vi mene, at der vel var Anledning til at tage under Overvejelse, om man ikke hellere maatte gjenoprette den nedlagte Skole, for saaledes atter at gjøre det muligt for Færingerne, om end ikke at erholde en heel indfødt Embedsstand, saa dog ikke heller at see Landets Børn udelukte fra Landets Styrelse, Rettens Pleje og Evangeliets Forkyndelse.

Skulde det nu virkelig skee, at man, efter først at have affaaaret Landets Børn Bøjen til Landets Embeder og dernæst at have frataget dem den sidste Rest af folkelig Frihed og derved ganske givet dem i fremmede Embedsmænds Bøld, endelig, ene paa disse Embedsmænds Forlangende, skulde berøve dem den Aandens Frihed, de altid have saa priselig benyttet: Friheden til selv at oplære deres Børn, at opdrage dem paa deres Fædres Sprog og i deres Fædres Land, — da maatte vi betragte dette, ikke allene som en uforskyldt Tilfidesættelse af dette lille Folks Ret, men som en uafviskelig Plet paa det danske Navn, det Folks Navn, i hvilket Uretten blev begaaet.

Vi skulle nu lade det være nok med hvad vi have anført angaaende den ydre, den politiske Side af Sagen, i den Forventning, som ogsaa Provst Plesner udtalte i Folkeraadet, at der blandt de danske Mænd, der have havt Lejlighed til at blive nærmere bekendte med Forholdene og Tilstanden oppe paa Derne, vil findes Nogle, der ville indlægge et godt Ord for de betrængte Færingers haardt truede Frihed og Ret, — og til Slutning udbede os vore Læseres Opmærksomhed, medens vi kaste et Blik paa den reent ideelle Side af Sagen, og da fornemmelig paa det Sprog der, længe tilfidesat, nu trues med Tilintetgjørelse.

Det færøiske Sprog er ingen Dialect af Dansk eller „Blanding af Islandsk og Dansk“; ligesaa fjernt fra at være dette, som Danskten fra at være en Dialect af Platytysken eller „en Blanding“ af Tysk og Nordisk. Næst efter Islandskten er det færøiske Sprog det, der ligger det gamle fælles nordiske Oldsprog nærmest, og det har derfor langt større Lighed med Islandsk, end enten med Svensk eller Dansk, eller noget andet Sprog under Solen. Da det i grammatikalsk Henseende, baade i Ordbojning og Ordføjning, saa godt som ganske stemmer overeens med Islandsk, hvormed

det ogsaa har Ordforraad tilfælles, saa er det egentlig kun i Udtalen, det skiller sig fra dette; men da denne Forskjel i Udtale beroer paa en Række af consequente Lydovergange, saa vil enhver Islænder snart gjenkjende sit Modersmaal i Færingens, og enhver Færing kun behøve en Smule Dplysning om Lydforholdet og Skrivemaaden, for med Letthed at kunne læse den islandske, navnlig den ældre Litteratur, og det fortjener i saa Henseende at bemærkes, at da en indfødt Færing, der er ansat ved Handelen deroppe, for nogle Aar siden, kun med Forandring i Udtalen, oplæste islandske Sagaer i Grundtexten for hvem der vilde høre, da strømmede Indbyggerne til i stor Mængde, ja kom endogsaa over fra andre Der for at høre, og glædede sig inderlig ved at lytte til de livlige Fortællinger paa deres Modersmaal om deres Oldtidsfrænder, hvis Minde for en Deel endnu levede iblandt dem. Til Dplysning og Bidnesbyrd om Danstensk forholdsvise Fjernhed fra Færoisk, tillade vi os at hidsætte en liden Prøve af dette Sprog, hentet fra Pastor Schröters Oversættelse af den islandske Saga om Færoernes første Bebyggelse, der i det Hele taget er godt Færoisk, skjøndt ikke ganske uden Danismer, hvoraf ogsaa denne Prøve har sin fulde Deel. De Børste af dem ere betegnede med Tal og i nedenstaaende Anmærkning oversatte paa rigtigt Færoisk.

Sò bär til ajn däjın, tåi kort¹⁾ văr ettir til vètrar, at Tröndur senkar folk til syn, ðg fära vı hönnun sexti manns, ðg Tröndur sijir, at tajr skulu nú lajta á fund Sigmunds ðg seji sè häva drojmt, at nú mundi vèra styrt hönnun när. Tajr höddu tvär skútur ðg valdar menn; Tröndur ðg hansara menn fóru nú til tess, at tajr kðma til Skúojjar, ðg dräa skútur synar upp, ðg genga upp adlir, til at tajr kðma ät uppgonguni. Skúoj èr sò góv at verja, at tä sijist, at ojjin vèrur ikkji vunnin, [bära tyggju

menn eru ²⁾ til at verja uppgonguna, [um aldri sò mengjir ³⁾ kòma at tåka hana. Eldjadn Kambhöttur gjekk fisstur af monnun upp ðg hitti vaktamann Sigmunds kjå uppgonguni, tajr ráddust straks sáman ðg sò vár endin, at sum tajr sifstust, duttu hájir útáf hamrinun ðg fingu tajr hájir hána. Tröndur ðg adlir hñir genga nú upp ðg nñjan til húsa ðg slåa ring um gárin ðg kòma sò aldajlis ⁴⁾ óvart, at ojngji njösn kòmu undan tajmun; tajr brutu upp hùranar. Sigmundur ðg adlir tajr, y firi vóru, lejpa skjött ettir vopnun; Tùrid matmóvurin ⁵⁾ tèkur ajsini vopn, ðg èr ikkji minni dùvur y henni enn ajnunkvörjun kallmanni*).

Det er dette Sprog, som allerede Udkastet (efter Embedsmændenes Beretning?) betegner som en Dialect af Dansk, og som i Stændersalen belægges med adskillige smukke Titler, som „en Blanding af Islandsk og Dansk“ eller „en forðærvet Dialect af Dansk og Islandsk,“ (paa een Gang en Dialect af to forskjellige Sprog!) som Biskop Mynster mener, at det er „det Retteste, at Beboerne ikke concentrere sig altfor meget.“ Mon Hs. Højærværdighed ikke ogsaa vilde finde det „det Retteste“, snarest mulig at bringe alle Islændere til at tale Dansk, istedenfor at lade dem „concentrere sig altfor meget i deres egen Dialect“? Det er imidlertid meer end rimeligt, at Hs. Højærværdighed aldeles ikke kjender det færøiske Sprog; thi kjendte han det og var istand til at bedømme dets Forhold til Dansk, da maatte han af en simpel Consequens drives til at give vore sydlige Naboer Ret

¹⁾ De med Tal betegnede Ord eller Udtryk i det anførte Prøvestykke, der ere heelt eller halvt laante fra Dansk, lyde paa godt Færøisk som følger: ¹⁾ hedder: stult el. skamt. ²⁾ eru ajnasta tyggju menn. ³⁾ kvussu mengjir. ⁴⁾ rattulija. ⁵⁾ húsrúvin.

i, at de Danske ikke heller burde concentrere sig for meget i deres egen Dialect, men at det var „det Ketteste“, om vi fik en Slump Lyskere herind, der med det Gode eller med det Onde „grundig“ kunde lære os Højtyst. Det kan ellers i Forbigaaende bemærkes, at Færøisten i sin Udtale nærmer sig langt mere til Svensk end til Dansk.

Det er ogsaa sagt i Stændersalen, at dette Færøist „ikke fra Sprogets Side er synderlig værd at holde paa“; men Taleren tilføjer dog strax efter: „Imidlertid har det dog højt Værd for Færingerne, og de nære stor Kjærlighed til det“. Taleren vil altsaa ikke dermed have opstillet den urimelige og unaturlige Sætning, at det ikke skulde have Værd for det Folk, hvis Modersmaal det er, — en Mening, som vel kun Jaa i vore Dage nære, og Færre vilde vove at fremsætte — men kun, at det ikke skulde have „synderligt Værd“ for Andre. Dette maae vi imidlertid paa det Bestemteste mene at være Tilfældet, og det i tvende Henseender: deels i reent sprogvidenskabelig Henseende, hvor det for Forskeren i de nordiske Sprog er af Bigtighed, for den særegne Farve, det har antaget, idet dets Lydsystem væsenlig adskiller sig fra de andre nordiske Sprogs, og for den Hjælp det yder til Opklarelsen af adskillige Fænomener i det indbyrdes Forhold mellem de forskjellige Hovedgrene af den skandinaviske Sprogstamme; deels og fornemmelig som Bærer af en rig Skat af Oldtids-Sagn og Sange, der endnu den Dag i Dag lever i Folkets Hukommelse og paa dets Tunge. Ikke blot vor Middelalders Konger og Kæmper, men ogsaa vor Oldtids Guder og Helte leve i deres Sange; der, paa disse fjerne Smaasøer, er mangt et kosteligt Klenodie fra Nordens poetiske Oldtid levende bevaret uden Pennens Hjælp, forplantende sig fra Mund til Mund og fra Slægt til Slægt, gjennem et Aartusinde, til vore Dage, med en Troskab, som vel intet Folk har viist

Mage til. Først nylig er man blevet opmærksom paa de Skatte, som der opbevares, og endnu er kun en ringe Deel af dem bleven bekendt udenfor deres affides Hjemstavn; men den Tid vil vel komme, da det færøiske Folk vil nævnes med Ægtelse og Taknemlighed af Enhver, der sætter Pris paa vort Nordens aandelige Ejendom. Det Sprog, hvori da disse Skatte have bevaret sig og hvormed de ere saa nøje sammenvorede, har da tilvisse ideel Betydning for hele Norden, og fuld Berettigelse til at existere, ja til at høvedes og fredes, istedenfor at tilfidesættes, undergraves og tilintetgøres, saa Sagen døer paa sine trofaste Bevareres Læber, idet de ikke længere forstaae den. Istedenfor at overgive det færøiske Sprog med sine Smykker og Skatte til Undergang og Forglemmelse; istedenfor, fortvivlende om at det, „der ikke har nogen Literatur eller andet fast Holdepunkt (?)“, vil kunne holde sig, at arbejde paa dets Udryddelse, — er det en Pligt for det danske Folk, hvem Skæbnen satte saa at sige til sit lille Broderfolks Formynder, at yde det sin Ret, ja, give det Bod for begangen Uret.

Den Ret, som nu saa længe har været det færøiske Folk forholdt, er da den selvsamme „naturlige Ret“, hvor paa Dansken i Slesvig har begyndt at gjøre sit Krav gjældende: den Ret, som Folkets Modersmaal har, til at ophøre at betragtes og behandles som et Hundesprog, der ærbødigt maa vige for et „højere“ og helligt Sprog, her Dansken, hisset Tysken; — det Krav, som Folkets Modersmaal har paa atter at blive det Sprog, hvori Evangeliet forkyndes, de hellige Bøger læses, Retten holdes og Folket tiltales. Vi vide vel, at dette ikke er saa let gjort som sagt, og at det for en stor Deel maa overlades til Eftertiden, maa skee naturlig og paa Folkets eget Dnske; men vi fordre kun, at der ikke fra dansk Side lægges Hindringer i Vejen for, at det

unaturlige Forhold: at et Folk paa eet Sprog modtager sin poetiske og paa et Andet sin religiøse Landsnæring, at det vender sig med Bøn til sin Gud paa et andet Sprog, end sit Modersmaal, — at dette unaturlige Forhold esterhaanden kan bortfalde, alt som den nationale Sands vaagner til Bevidsthed. Vi finde det høist sandsynligt, at Massen af det færøiske Folk, isald man nu spurgte det, om det vilde have præket Færøisk istedenfor Dansk i Kirkerne, da vilde frabede sig dette; der gives Exempler nok paa slige Følger af en længe fortsat unaturlig Tilstand, der fra den haarde Nød bliver en kjær Bane. Det skurrede vistnok ved Reformationstiden i mangen gudfrygtig Mands Dre at høre Evangeliet oplæse, Psalmerne synges og Bønnerne holdes paa sit Modersmaal, og ikke som forhen paa det fremmede Sprog, han kun halvt eller slet ikke forstod; men Ingen iblandt os vil vel nu istemme hans Klage: at de hellige Ord vanhelligedes ved at lyde paa det Sprog, som alt Folket forstod. I Slesvig findes endnu mangen en ærlig Bonde, der paa bredt Dansk, men med fuld Overbevisning, paastaer sin Tysshed, og finder det ganske i sin Orden, at der prækes Tyss for ham, skjøndt han kun forstaaer det Mindste deraf. Saaledes kan maaskee ogsaa hos Færingerne Dptugtelsen til en Tid gaae over Naturen; men selv om det var saa, at de ere blevne saa afvante med at høre deres Modersmaal lyde til dem i Kirken, at de endnu ikke kunne tænke sig Muligheden deraf, saa berettiger dette os dog ingenlunde til at gaae videre og, idet vi oprette Skoler, da ogsaa fra dem at forviise Folkets Modersmaal, berettiger os ikke til at holde dette i sin nuværende unaturlige Tilstand længer end Folket ønsker det.

Ligesom det er fra Danmark af, at Færingernes Modersmaal er blevet sat i en saa falsk og unaturlig Stilling, saaledes burde det ogsaa være fra Danmark, at der nu, i et

lyfere Tid, gjordes Begyndelsen til at gjenindsætte det i de Rættigheder, hvorfra det i sin Tid fortrængtes af det danske Sprog. Istedensfor, som Udkastets Motiver, at ville bevise Nødvendigheden af Færingernes fuldkomne Fordanskelse med: at Dansk er det Sprog, „hvori Gudstjenesten holdes og hvori saavel Bibelen som de fleste Værebøger ere affattede,“ saa burde det tvertimod hedde, at efter som ikke Dansk, men Færoisk, er Folkets Modersmaal, saa bør ogsaa Gudstjenesten holdes paa dette Sprog, og saa bør man først og fremmest sørge for, at saavel Bibelen, som de fornødne Værebøger findes derpaa, og ingenlunde taale, at enten Dansk eller noget andet fremmed Sprog brugtes af Lærere i Statens Skoler, og da endnu mindre, at Skolebørnene — som det nu skal være Skik deroppe — nødes til at bruge det fremmede Tungemaal. Skete kun dette: at Bibelen i en god færoisk Oversættelse kom i Folkets Hænder, og Præsterne, indtil videre i deres Virksomhed udenfor Kirken, benyttede sig af Folkesproget, saa vilde Kjærligheden snart besjære Fordommen, og Folkets Modersmaal atter indtage den Plads, der tilkommer det, saa at det og intet andet Sprog kom til at lyde i Kirken.

Hermed skulle vi slutte vore Betragtninger, i det Haab, at de af vore Landsmænd ville blive modtagne med den samme Kjærlighed til Sandhed og Ret, hvoraf de ere udsprungne; og i det Haab, at det Baaben, der var smeddet til at give Færingernes Nationalitet og Modersmaal Banesaaret, vil i den Sted give Stødet til en ny Tingenes Orden, hvorved et ædelt Skud af en ædel Stamme frigjøres fra alle de unaturlige Baand, hvormed dets frie Udvikling er hæmmet. Saa være da dette lille Skrift, og endnu mere den Sag det skulde tale, anbefalet til vore vaagne Landsmænds velvillige Dømmelse. De ville ikke glemme, at det er deres uaf-

viselige Pligt, saafremt de have Respekt for Nationalitet og Modersmaal og skatte dem som deres dyrebareste Klenodier, dem de under ingen Betingelse, saalænge der er Blodsdræbe tilbage i deres Arer, ville lade sig fravriste, om fornødent gjøres, højtidelig at protestere imod, at disse Klenodier i det danske Folks Navn berøves et lidet, værgeløst Broderfolk, — ikke glemme, at der er en straffende Retfærdighed, der ikke taaler, at vi gjøre mod Andre, hvad vi ikke ville, at Andre skulle gjøre mod os!

Tillæg:

- I. „Det færøiske Sprog.“
- II. „Om Communalvæsen paa Færøerne.“

Tilleg

I. In letzter Spur

II. Ein Zusammenhang von Fortschritt

I.

Det færøiske Sprog.*)

Med at læse det fgl. Udkast til Almueskolevæsenet paa Færøerne, maatte det smerte mig som enhver Færing, der elsker sit Fødeland og sit Modersmaal, at see, hvilken Fremgangsmaade man vil have anvendt mod det færøiske Sprog; dernæst stødte det mig ogsaa i Motiverne at see den tvetydige Bencævnelse af det Færøiske som Dialect, hvilket Udtryk jeg vel ikke antog brugt af Cancelliet i den Betydning, at det færøiske Sprog virkelig skulde være en Dialect af det Danske, men da det let kunde give Ukyndige Anledning til at fortolke det saaledes, tænkte jeg paa at oplyse dette, men beroligede mig imidlertid med det Haab, at det vilde blive berigtiget i Stændersalen. Det viste sig dog under den foreløbige Behandling, at Ingen der kjendte noget til Sproget, ja Sjællands Biskop (under hvis Bispedømme ogsaa Færøerne henhøre og som var Referent i Sagen) robede saa stor Bidsfarelse med Hensyn til Sproget, at han endogsaa opstillede

*) "Kjøbenhavnsposten" f. 19de Decbr. 1844.

samme Forhold mellem det Færøiske og det Danske som mellem Plattysk og Høitysk; men saavidt jeg veed, er Plattysk en Dialect af det Høityske, hvorimod det Færøiske saa lidet er en Dialect af det Danske, at man maaskee snarere vilde kunne vende Forholdet om; thi saa tyk er Dansken dog ikke endnu, at den allerede skulde ophøre at blive betragtet som Dialect af det gamle oldnordiske Sprog. Provst Plesner, som saa fortrinligt haandhæver Færingernes Rettigheder og saa herligt taler deres Sag, veed heller ikke rigtig Besked om Sproget; jeg maa derfor som Færing føle mig opfordret til at oplyse det færøiske Sprogs Tilstand og Forhold til det Danske med et Par Ord.

Jeg maa da først fremkomme med den Paastand, at det færøiske Sprog ligesaa lidet vilde kunne kaldes en Dialect af det Danske, som det Danske en Dialect af Tysken, omendstjøndt det Danske har optaget mange tydske Ord og har forandret noget af sin Bygningsmaade efter Tysken. Og dog er det Færøiske en Dialect, men en Dialect, der har Islandskten til sin Moder; herom udtaler vor berømte Prof. Raff sig i sin islandske Grammatik (Kbhvn. 1811) pag. 210 paa følgende Maade: „Paa Færøerne derimod har det gamle Sprog vedligeholdt sig i en egen fra Islandskten noget afvigende Sprogart. Imidlertid er det dog gaaet med Islandskten paa Færøerne som med Dansken i Slesvig; thi endstjøndt Indbyggerne altid tale Færoisk med hinanden, saa forrettes dog Gudstjenesten ikke i Landets Sprog, men paa Dansk.“ Det Færøiske har de samme konstige Declinationer og Conjugationer, de samme Constructioner som det Islandske — har overhovedet bevaret den samme oldnordiske Character. Ligesom en stor Deel tydske Ord have faaet Borgerret i det Danske, saaledes har Færoisten ogsaa optaget mange danske, eller maaskee rettere tysk-danske Ord

i sig, hvilket saameget desto lettere har kunnet ladet sig gjøre, som al Communication mellem Island og Færøerne i en meget tidlig Periode ophørte; dog har man Documenter fra Begyndelsen af det 15de Aarhundrede, hvoraf sees, at Rets-sproget dengang var islandsk. Ved Afbrydelsen af Forbindelsen mellem Island og Færøerne mistede Færingerne Udgangen til Sagalitteraturen, istedetfor hvilken de fik deres Kæmpeviser og Folkesange, der i et saa stort Antal, som neppe noget Folk kan opvise Mage til, endnu den Dag i Dag opbevares i Hukommelsen uden nogenfinde at være udgivne paa Prent (med Undtagelse af Pastor Lyngbyes fejlsfulde Samling af færøiske Kvæder om Sigurd Fosnersbane). Skjøndt en liden isoleret Dgruppe som Færøerne med kun 7 a 8000 Indbyggere ikke kan tænke paa at danne sig nogen stor Literatur, har man dog allerede i disse talrige Folkesange en Opbevarer af Sproget. I Oversættelsen af Færeyinga Saga er Sproget aldeles som det tales nu paa Derne; der forekommer vel ogsaa heri enkelte danske Ord, som man kunde have undgaaet, da de tilsvarende gamle Udtryk endnu findes, og tillige enkelte Fejl i Flexionerne, men forresten er dette Værk en værdig Repræsentant for Sprogets nuværende Tilstand; læser og analyserer man blot 2 Ord i denne Bog, vil man strax see, hvilken Bildfarelse man har været i, naar man antog det Færøiske for en Dialect af Dansk. Hvad Oversættelsen af Mathæi Evangelium angaaer, da kan jeg ikke negte, at den har vakt Forargelse blandt Færingerne; thi den Værdighed, som ikke er fremmed for det færøiske Sprog, er her fortrængt af en plat smagløs Oversættelse, som undertiden maa neddrage dem til den laveste Sfære i deres Røgstuer; naar der f. Ex. i Parablen Mt. 25 tales om Møerne, som bragte Tran (lysi) med til deres Lamper (køla), da er det naturligt, at

Sligt maa støde et saa religiøst Folk som Færingerne. Men
 hvad der i Særdeleshed har bidraget til at forvanske det
 Færoiske, er den Omstændighed, at Dansk har i omtrent 300
 Aar været paatrængt Færingerne baade som Kirke- og Rets-
 sprog, saa at enhver Færing har i al denne Tid været for-
 pligtet til at kunne udtrykke sig paa Dansk. Og med alt
 dette staaer det Danske endnu som et fremmed Sprog for
 Færingerne, da det er forskjelligt fra det Færoiske i Charac-
 teer, hvorimod de endnu have den største Interesse for de
 gamle islandiske Sagaer; kun Skade at saa Faa have gjort
 sig Umage for at gjøre dem bekendte. Naar Færingen hen-
 vender sig til Embedsmændene, taler han Dansk, eller naar
 en Embedsmand har været i længere Tid paa Derne, til-
 tales han gjerne paa Færoisk, dog saa meget som muligt
 lempet efter det Danske, og det deels for at være vis paa
 at blive forstaaet, deels ogsaa af Høflighed. Men i det
 private Liv vil det Færoiske endnu i mange Tider ikke
 kunne fortrænges af det Danske, om Skolebørnene endogsaa
 i de 6 Timer af deres Skoletid skulle undvære at høre de
 hjemlige Toner; hidtil har den Færing, som ved sin Tilbage-
 komst fra Danmark ikke talte sit Modersmaal, stedse været
 foragtet; saaledes vil det vist ogsaa blive Tilfældet med de
 Børn, som ville indføre i det huuslige Liv det Sprog, de
 vænnes til at tale i Skolerne. Da det Danske en saa lang
 Tid har været Færingernes Religionsprog og deres Skrift-
 sprog, ere de blevne saa vant til dette, at de ikke tænke paa
 det Forviklede i det Forhold at have et andet Skriftsprog end
 det, de tale. Saalænge Sagen er gaaet sin jævne Gang,
 have Færingerne fundet sig deri, men skal det Færoiske gjøres
 til en større Træl, end det hidtil har været, kan jeg ikke
 troe Andet, end at Færingerne ville komme til den sorgelige
 Erkjendelse, at man har til Hensigt med Magt at udrydde et

saa dyrebart og helligt Klenodie som Modersmaalet maa være dem. Jeg vover derfor at henstille til det tænksomme Publikums Bedømmelse, om det er rigtigt at binde Sproget ved en fgl. Lov, eller om man ikke snarere skulde overlade det til de forventede Sogneforstanderskaber paa Færøerne at afgjøre, hvorledes dette forviklede Forhold skal ordnes.

En Føring.

II.

Om Communalvæsen paa Færøerne.*)

Ullerede for syv Aar siden blev den nye Communalforfatning indført i de danske Kjøbstæder og fire Aar senere udbredt til Landet; og det er naturligt nok, at der med det Samme hos Færingerne opstod en levende Forventning om, ogsaa at blive deelagtige i denne store Belgjerning. Man vidste imidlertid, at dette, som saa meget andet, hvilede i de færøiske Embedsmænds Magt. Det er vel Cancelliet, der ved den kongelige Resolution af 6te Juni 1820 er bemyndiget til at foranstalte de almindelige danske Forordninger beskjendtgjorte paa Færøerne, naar det, efter Brevverling med Landets Overøvrighed, ansees utvivlsomt, at de, der ere anvendelige, og derimod gjøre Forestilling til Kongen selv, naar de først maae modificeres. Men da Cancelliet, paa Grund af Færøernes fjerne Beliggenhed og særegne Forhold, ikke kan have noget tydeligt Begreb om, hvilke Forordninger der egne sig til at gjøres gjældende paa disse Der, saa er det de facto

*) "Fædrelandet" (Nr. 1797) s. 24de Januar 1845.

Færøernes Amtmand, paa hvem det beroer, hvorvidt en dansk Forordning der skal gøres gjældende eller ikke. Tre Aar ere nu allerede henrundne, siden det nye Communalvæsen blev indført paa Landet i Danmark; og man maa vel derfor antage, at det er den færøiske Overøvrigheds Forestilling, der har bevirket, at Færingerne endnu ikke have faaet nogen Communalforfatning.

Idet jeg vil forsøge at godtgjøre, hvorledes Færingerne, ligesaavel som de øvrige danske Undersaatter, ere qualificerede til at forundes Communalvæsen, maa jeg forudstikke en Fremstilling af dette Folks helt sørgelige Forsatning i offentlige Anliggender.

Som en Institution, paa hvilken Færingernes historiske Ret til en Communalforfatning kan baseres, falder Blikket tilbage paa det ældgamle Laugthing. St. Daidag (den 29de Juli) samledes forðum alle Landets Præster og Syselmænd, tilligemed en stor Deel af Almuen, i Thorshavn, Sædet for de civile Embedsmænd. Efter at man havde indviet Dagen ved Gudstjeneste, blev Retten sat af Laugmanden som Dommer i Forening med 36 eller 48 Laugsrettesmænd, udvalgte af Folkets Midte. Denne Ret betragtedes dels som Overret, til hvilken der appelleredes fra Vaarthinget, der holdtes i hvert Sysfel, dels indstævnedes man stundom hertil Retsfager, der ikke i Forveien vare behandlede ved Vaarthinget. Men Laugthinget havde ikke alene denne rettlige Betydning; tvertimod, de første Dage vare netop bestemte til at overveie Landets Vel i det Hele. Enhver Almuesmand havde da Lov til at træde frem paa Thinget, for at tale om sit Lands Brost, og hvorledes denne kunde afhjælpes; og ved de talrige Laugsrettesmænd, der sad i Retten, fik Afgjørelsen en folkelig Betydning. Af de mangfoldige Efterretninger om Laugthingets gavnlige Virkning vil jeg kun hidsætte nogle

enkelt. Efter en udtryffelig kongelig Befaling maatte Embedsmændene ved et Skudsmaal, taget ved Raugretten paa Færøerne, bevise, at Færingerne ikke førte nogen Klage over deres Embedsførelse. I Aaret 1672 blev der efter Provstens og Raugmandens Opmuntring optaget et Thingsvidne ved Raugthinget angaaende nogle grove Forurettelser af Fogden, navnlig at denne udvirkede mange skadelige Forordninger for Landet, gjorde sig skyldig i ulovlig Sportulering, m. m., og efter Thingsvidnets Optagelse udnævnte den forsamlede Almue paa Raugthinget to af Landets Indbyggere, der i Forening med Provsten Lucas Debes rejste til Danmark, hvor de udvirkede Frdng. af 16de April 1673, der søger at hæmme de paaanfede Uordener. Disse Exempler ere tilstrækkelige til at oplyse, hvor betydningsfuld Almuens Mening var i hine Tider; og, besælet af en uroffelig Tillid til Folkets Stemme, tager Kongen ikke i Betænkning at yttre i Rescr. af 15de Juli 1690, (der udkom i Anledning af et Forslag om en Forandring ved Handelen, udgaaet fra Gabel, hvem Landet var forlehnnet), at „Vi saadan Forandring med Handelen ei kan samtykke, førend Vi af bemeldte Lands Indvaanere have fornummet, hvad de derimod kunde have at forebringe“; i hvilket Rescript der tillige befales, at Færingerne selv skulle udnævne 4 landkyndige Mænd, der paa Gabels Befostning skulde rejse til Danmark, for at forebringe, hvad man med Rette kan have at klage over Landfogden, og medbringe Thingsvidner angaaende dette og Landets øvrige Trang. Den Selvstændighedsfølelse, som denne Raugthingets Ordning og de dermed forbundne Regjeringsforanstaltninger gav Folket, var ogsaa dengang iøjnefaldende. Med en levende Interesse deeltog Almuen i alle offentlige Anliggender; i Bevidstheden om, at man blev hørt, lagde man sig efter Lov og Ret; Embedsmændenes veltalende Forestillinger kunde

derfor ikke neddyøse Folkets klagende Stemme; hyppige Klager bleve fremsorte, rettede især mod Fogden; og de mange hestige og interessante Debatter, der foresaldt paa Laugthinget, leve endnu i Folkets Erindring. Selv Dvinderne vilde ikke med Taalmodighed taale nogensomhelst Underkuelse; og i Aaret 1633 reiste derfor en Malene Andersdatter til Kjøbenhavn for at fremsøre nogle Besværinger over Fogden; hun blev ogsaa naadig modtagen; de paaankede Uordener bleve undersøgte og jævnedes paa Laugthinget, og et Thingsvidue i denne Anledning indsendt til Kjøbenhavn.

Men i Aaret 1816 blev Laugstolen paa Færøerne nedlagt, og Landet fik sin Dverret, dels i Høiesteret, deels i Hof- og Stadsretten her i Kjøbenhavn og sin Dverbestyrer — i Stedet for Laugmanden — i en Amtmand. Nu forsvandt naturligviis ogsaa den gavnlige Indflydelse, som Laugthinget hidtil havde havt paa Ordningen af alle offentlige Anliggender. Der holdes vel endnu aarlig et Laugthing paa St. Olavdag; man indvier Dagen, som forhen, med Guds-tjeneste; men Laugthingets Virksomhed bestaaer nu kun i, at Landets Syselmænd og Kaldsmænd for Retten bekræfte de Regnskaber, der af dem ere afslagte for de kongelige Intrader. Præsterne holde ogsaa et Møde; men folkelige Anliggender komme aldeles ikke paa Bane. Under Gudstjenesten, hvor med Dagen indvies, opstaaer der dog vistnok i Manges Bryst Erindringen om, hvilken Betydning denne Dag fordem havde, og der vækkes da naturligt en billig Sorg over, at dens heldbringende Betydning for Folket i det Hele nu reent er forsvundet.

Men, er al Indflydelse fra Folkets Side borte, da viser Embedsstandens mægtige Indflydelse sig vistnok nu i hele sin Fylde. Jeg har allerede forsøgt at vise, hvorledes det ene og alene beroer paa Dveroverighedens Betænkning, hvorvidt

en Forordning skal gøres gjeldende paa Færøerne eller ikke; men naar Lovgivningen hviler i Embedsstandens Haand, da er Folkets hele Bæ og Bel med det Samme overgivet i dens Magt. Ethvert Andragende fra en af Landets Beboere til en højere Autoritet end Landets Overøvrighed skal gaae igjennem Amtmandens Haand; er det ikke forsynet med dennes Paategning, bliver det ikke modtaget i Collegierne; Almuen lever endog i den falske Formening, at den ikke tør indsende Andragender til Stænderne, forinden de ere censurerede af Amtmanden; og man har maastee Grund til at frygte for, at Amtmandens veltalende og grundige Fremstilling af en Sag i Almindelighed maa vinde mere Tiltro, end en Almuesmands simple, ofte næsten uforstaaelige Fremstilling. Har en Almuesmand desuden i Sinde at forebringe Noget, der ikke er i Embedsmændenes Interesse, for en højere Autoritet, da vil det være vanskeligt, ja næsten umuligt for ham, at skaffe en paa lovbefalet Maade skreven Ansøgning tilveje. Traadte en af Embedsmændene op imod en anden, da vilde han forstyrre det endrægtige Forhold i Embedsstanden, som man i en ikke ret talrig Kreds af højere dannede Mennesker maa sætte saa megen Priis paa. Skulde man maastee troe, at Syselmændene, — de indfødte Færinger — vilde staae deres Landsmænd bi, da maa man tænke paa den utidige Frygt, der stundom bringer den kongelige Embedsmand til at fornegte sin Overbevisning. Syselmandens Ansættelse og Afstedigelse beroer nemlig paa Amtmandens Godtbefindende. Et lignende Afhængighedsforhold affrækker de saa Andre, der mulig kunde see sig istand til at gøre et Skridt ad denne nu saa sjelden beiraadte Vej. De ville heller med Taalmodighed bære Naget end udsætte sig for den paa Færøerne saa skadelige Unaade hos Embedsmændene. Vilde de endelig

gribe til den i Danmark saa gavnlige Presse, da manglede denne.

Forinden jeg forlader Raugthinget, der som bemærket ogsaa havde en retlig Betydning, kan jeg ikke afholde mig fra at kaste et flygtigt Blik paa Færingernes nuværende Retstilstand. Det er en ved Lovgivningen stadfæstet Praxis, at Landsfogden bestilles til Actor i enhver Justits sag, Men ligeover for denne Anklager, der i de senere Aar altid har været en juridisk Candidat, staaer som Forbryderens Forsvarer en Syssemand, der ikke har mere Kjendskab til Lov og Ret, end den, der ligger i Enhvers sunde Mennekkeforstand. Hvor høfligen bliver ikke derved Lovgiverens Bud illuderet, der bød, at enhver Forbryder skal have en Forsvarer! Vel er det Dommerens Pligt, med retfærdig Haand at veie Forbryderens Brøde; men, naar Sagen paa en saa uligelig Maade fra Modpartens Side er udprocederet, hvor tilbøjelig maa da ikke den forflynede menneskelige Forstand være til at give den Part Medhold, af hvem Sagen tydeligst og grundigst er deduceret! Til en saa sørgelig Formodning er man saa meget mere besejlet, som de saa Domme, der i den nuværende Dommers Embedstid ere blevne appellerede til Højesteret, enten atter ere hjemviste paa Grund af manglende Dplysninger eller undergaaede en gennemgribende Forandring. Men Færingerne ere ingenlunde noget trættekjært Folk; de appellere derfor sjældent til en højere Ret, med mindre de temmelig klart føle, at de ere forurettede. Man kan derfor vel kun have Formodninger om den højadelige Dommers Birkfomhed; men Færingerne frygte med Grund for, at en Mand, der allerede nu viser sig meget ugunstig stemt mod Folkets Frihed, engang skal flyttes fra Dommersædet over paa Højsædet.

Jeg maa nu forlade Raugthinget for at see, hvorvidt

Færingerne senere have faaet nogen Institution, hvorvidt dets gavnlige Virkning nogenlunde er bleven erstattet. Da Provindsialstænderne i Aaret 1834 bleve indførte, henvendte Kongen ogsaa sin Opmærksomhed paa vore fjerntliggende Der. Det tilkjendegives i Stænderforordningen, hvorledes det er nødvendigt at indhente yderligere Oplysninger, forinden Sagen med Hensyn til Færøerne kan ordnes paa en til deres locale Forfatning og Indvaanernes Tarv svarende Maade. Men „indtil videre“ vil Kongen udnævne en med Færøernes Tilstand bekendt Mand til at tage Sæde i Forsamlingen, hvilket skal bortfalde saasnart „Omstændighederne“ tillade at indføre et Valgsystem, ved hvilket Færingerne selv kunne vælge deres Deputerede. Færingerne maa naturligviis glæde sig ved dette Løfte. Men man kan ved Udtrykket „indtil videre“ ikke godt lade være at tænke paa Handelsmonopolet, der nu i henved halvandethundrede Aar har hæmmet Færingernes Udvikling. I en Forordning af 1790 er der ogsaa taget den Beslutning, at Handelen „indtil videre“ skulde føres for kongelig Regning; men, da Monopolet endnu ikke er hævet, har hint Udtryk altsaa faaet en meget udstrakt Betydning. Og om man end er i Stand til at borttrykke nogle „Omstændigheder“, saa er det vist meget let at udfinde andre Omstændigheder, der tilsyneladende staae i Veien. Det er imidlertid klart nok, at Færingerne ikke kunde høste synderlige Frugter af Stænderne, saalænge de ere ordnede paa den hidtilværende Maade, og det har allerede tydeligt viist sig, hvor lidet vor roeskildste Stænderforsamling har kunnet udrette for Færøerne. Det er kun den for Færøerne udnævnte Deputerede, der har noget Begreb om de færøiske Anliggender; men et Land, der kun repræsenteres af en eneste Mand, som desuden ikke er udgaaet fra Landet

selv, kan ingenlunde siges at være repræsenteret. Selv den Bistand, som Færingerne kunde vente i Islands Repræsentanter, er forsvunden. Men netop Althingets Dpretelse der bestyrker endnu mere Færingernes Haab om, at de ikke ville blive upaaagtede. Imidlertid, Stænderne kunne virkelig faae nogen Betydning for Færoerne — saafremt Communalvæsenet paa disse Der ordnes paa en hensigtsmæssig Maade; og jeg vil derfor vende mig til dette for Færoerne saa vigtige Anliggende.

Uagtet man maatte formode, at det var ved de færøiske Embedsmænds Betænkninger, at Communalvæsenet paa disse Der var stillet i Bero, saa havde man dog al mulig Grund til at haabe, at dette var et Spørgsmaal, der med Rette var værdigt at forelægges Stænderne. Men der er i den sidste Stænderforsamling ikke fra Regjeringens Side foretaget noget som helst Skridt i denne Henseende. Under Behandlingen af det fgl. Udkast angaaende Skolevæsenet paa Færoerne har man imidlertid ogsaa faaet Vejledning til at ytre sin Mening angaaende Communalvæsenet; men de Ittringer, der fra Regjeringens Organ lyde os imøde, ere næsten i Stand til at forjage alt Haab om, at Færingerne nogensinde skulle faae en Communalforfatning. Rigtignok udtrykker Commissarius sig paa en saa tvetydig Maade under den forelobige Behandling af Skolesagen, at Færingernes Stænderdeputerede ytrer, at det efter Commissarii Ittringer tør ventes, at denne for Landet vigtige Sag (Communalvæsenet) vil blive Gjenstand for Hs. Majestæts Dpmærksomhed. Men da lyde disse lidet trøstende Ord fra Commissarii Mund: „Den hele Sag er endnu saa langt fra sin Udvikling, at det ikke for Tiden lader sig bedomme, om et Communalvæsen der paa Derne vil kunne indrettes“; og ængstelig søger Hs. Excellence at rette sine Ord derhen, at „Regjeringen gjærne ønskede

at delagtiggjøre Færingerne i communale Indretninger, saavidt Omstændighederne tillade det; men om Noget i denne Henseende lader sig gjøre, tør jeg ikke for Djebkket bedømme." Med disse Ord vil Commissarius berolige os; men de maa tværtimod vække høj Grad af Utilfredshed hos enhver Færing, der føler varmt for sit Fødeland.

Det er ethvert Menneskes, følgelig ogsaa ethvert Folks Formaal, at gaae frem med Tiden. Allerede heri ligger en Berettigelse for Færingerne til en Communalforfatning. De have lige fra de allerældste Tider indtil Aaret 1816 taget virksom Deel i Bestyrelsen af de offentlige Anliggender, og i utallige Lovbud sporer man en glædelig Nedebonhed hos Regjeringen til at høre deres Stemme. Det synes derfor aldeles unaturligt, at berøve dem denne Ret nu, da deres Udvikling uomtvistelig maa være større, end i hine Tider. Man seer jo aabenbart heri en Tilbagegang; men, da Dboere som oftest beskyldees for, ei at kunne holde Skridt med den øvrige Verden, saa synes det uretfærdigt, endnu ved ydre Midler at standse deres Udvikling; og dette er jo Tilfældet, naar man ikke vil sætte dem paa lige Fod med de øvrige danske Undersaatter. Hensigten med en Communalforfatning er jo den, at give Borgerne forøget Betyggelse for en paa lidelig og hensigtsmæssig Bestyrelse af Communernes Anliggender. Men Færingerne have vistnok en ligesaa gyldig, ja maaskee en langt gyldigere Grund til at ønske en saadan Betyggelse, end de øvrige danske Undersaatter. Paa Grund af Landets affondrede Beliggenhed er Regjeringen nødt til at overgive Meget i Embedsmændenes Haand, der i det øvrige Danmark afgjøres af en højere Autoritet, og den kan naturligviis ingenlunde holde en saa sikker Control med Embedsstanden paa Færøerne, som med sine øvrige danske Embedsmænd. I et Land, som Færøerne, er det desuden ikke uan-

tageligt, at Embedsstanden med sine overlegne Eyrer føler sig, ligeoverfor den ukyndige Almue, i Besiddelse af en Magt, der saa fristende indbyder til at træde ud over Skranterne; og, da der foruden de tre civile Embedsmænd ikke gives en eneste Jurist paa Færøerne, saa hviler naturligvis hele Rets-tilstanden i deres Haand. Det har desuden vistnok ikke havt nogen gavnlig Indflydelse paa Embedsmændene, at Færingerne hidtil have havt en altfor overdreven Tillid til dem, have vist en slavisk Lydighed imod alle deres Befalinger og følt sig næsten aldeles uberettigede til at staae op med nogen Klage over disse deres Foresatte. Naar man nu tillige betænker, at Færingerne mangle et offentligt Organ, igjennem hvilket de kunne udtale deres Stemning, da haaber jeg, at det vil være temmelig klart, hvorledes Færingerne aldeles mangle den Betyggelse, som man opnaaer ved en Communalforfatning. — Der er imidlertid een Grund, der for sig alene maatte være tilstrækkelig til at indrømme Færingerne communale Institutioner. Paa Færøerne gives der nemlig mange ejendommelige Forhold, der tilfulde maae kjendes, forinden man kan virke med noget Held paa Landet som paa Folket. At omstyrte slike locale Indretninger og sætte nye i Stedet, vilde aldeles standse i Stedet for at fremme Udviklingen. Det træffer imidlertid ikke sjældent, at de unge danske Embedsmænd ikke kunne finde sig i en slig gammel Indretnings Eksistens, og, tabende Localiteterne af Sigte, mene, at man langt hellere maa foretrække det Nye. Men, uagtet jeg langtfra priser Færingernes bejendte Forkjærlighed for det Gamle, saa nærer jeg dog ingen Tvivl om, at en hovedfulds iværksat Forandring let kan være høist skadelig. Og det er temmelig afgjort, at mange saadanne pludselige Forandringer i høj Grad have hæmmet Færøernes Udvikling. En dansk Embedsmand maa opholde sig en 3 à 4 Aar paa Færøerne,

forinden han tilfulde er bekendt med Landet, og altsaa kan virke til dets Lary; men efter en 6 à 8 Aars Embedstid beforders han i Almindelighed, og giver altsaa Plads for en ny Embedsmand, hvis umodne Anskuelser altsaa ikke harmonere med den forrige Embedsmands modnere Anskuelse i den sidste Periode. Dette har da heelt modstridende Foretagender til Folge. Det er derfor klart nok, at Landets sande Vel først vilde fremmes, naar Embedsmændene traadte sammen med enkelte Mænd, udvalgte af Folkets Midte, for at overveje Landets Anliggender. Dets locale Ejendommelighed vilde da ikke tabes af Sigte, og en ensidig Afgjorelse, som Færingerne mulig kunde være tilbøjelige til, vilde forebygges ved de med den civiliserede Verden nøjere bekendte Embedsmænd. Disse erkjende ogsaa stundom deres Mangel paa en grundig Kundskab til Færøernes ejendommelige Forhold. Da det ældgamle Sojdebrev saaledes for et Par Aar siden skulde underkastes en betydelig Forandring, sammenkaldte Embedsmændene efter Rentekammerets Opfordring to af de dæligste Mænd fra hvert Syssel for i Forening at aftale denne saa vigtige Sag, forinden de saae sig i Stand til at afgive en Betænkning i den. Naar Commissarius i Stænderne bliver ved at urgere, at Skolesagen paa det Omhyggeligste er drøftet i en Forsamling af civile Embedsmænd og Præsterne, og at det er uantageligt, at disse Mænd ikke skulde tage Hensyn til Beboernes Lary, da erklærer den stedkyndige Cancelliraad Hunderup: „Naar jeg skal dømme efter Lovudkastet, saaledes som det foreligger, da synes det virkelig, som om man nærmest har havt for Die, at indføre et dansk Skolevæsen der paa Landet, og at man i sine Bestræbelser herfor er kommen til ikke at tage saa meget Hensyn til Beboernes Tænkemaade og hele Landsretning, som efter min Overbevisning kunde have været at ønske.“

Man vil maaskee indvende, at Færingerne endnu ikke ere modne til en Communalforfatning; og hertil synes Commissionsarius at sigte, naar han drager i Tvivl, hvorvidt man fra Færøerne kan vente begrundede Domme om et nyt Skolevæsens Organisation. Men det er noksom bekjendt, hvad den stedfyndige, men dog danske Deputerede yttre, at „den færøiske Almue i aandelig Udvikling fuldkomment kan sættes ved Siden af, ja turde maaske endog i en vis Henseende sættes over den danske Almue“. Forøvrigt vil jeg ikke imodegaae de mange Tvivlsgrunde, der i Stænderne ere blevne opfattede, men søler mig kun opfordret til at henvise enhver retsfindig Dommer til hvad Provst Plesner med saa megen Barme og synlig Interesse yttre i denne Sag ligesom det vistnok maa komme i fortrinlig Betragtning, at den danske med Landet bekjendte Deputerede ikke alene tiltræder Provst Plesners Anskuelse, men med Hensyn til Skolesagens Forelæggelse for en færøisk Communalforfatning endog udtrykkelig yttre, at „Færingerne kunne have et billigt Krav paa gennem et saadant Organ at erholde Leilighed til at udtale sig over denne Sag.“

Med Hensyn til Ordningen af det færøiske Communalvæsen, da tør jeg ikke indlade mig paa, hvorledes man bør tage flere særegne Hensyn i Betragtning, der ikke have gjort sig gjældende ved Ordningen af det danske Communalvæsen. Kun maa jeg tillade mig at bemærke, at ethvert Sogn vel kunde danne et Sogneforstanderskab, de største Sogne mulig to. Alle disse Sogneforstanderskaber maatte da sortere under et Amtsraad, der holdtes i Thorshavn og bivaanedes af Landets Embedsmænd i Forening med 2 Medlemmer af hvert Sogneforstanderskab. Skulde Communicationens Banskelighed maaskee synes at lægge Hindringer i Vejen for Sogneforstanderskabernes hyppige Sammenkomster, da vilde det maaskee

være tilstrækkeligt, fun at fastsætte 1 eller 2 aarlige Hovedmøder i Thorshavn. I dette Hovedmøde — hvad enten det kaldtes Amtsraad eller Laugthing — maatte da især komme paa Bane de Sager, der angik Landet i det Hele; og da de forskjellige Egne paa Færøerne have forskjellige Interesser, vilde et for hele Landet fælles Anliggende først ved en saadan alsidig Discussion opnaae en for hele Landet tilfredsstillende Ordning. — Og nu først vilde Provindsialstænderne faae Betydning med Hensyn til Færøerne; thi fra dette Folkeraad vilde Andragender udgaae, der vare byggede paa saa gode Grunde, at Stænderne med Vethed kunde faae det rette Blif for Sagen.

En Færing.

